Torsdagen den 31 januari
Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Allmänpolitisk debatt (forts.)

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Resultatet av en mycket intressant utredning om arbetskraften har nyligen redovisats. Det är två civilekonomer vid Göteborgs universitet som intervjuat 6 000 personer i Göteborgs kommun och i tre Smålandsregioner, personer som vill ha arbete eller som önskar få mera arbete. Man har också undersökt hur stor del av befolkningen, som under olika villkor vill ha arbete av olika typ, heltid, deltid, skiftarbete e. d. Vidare har 80 företagare med tillsammans ca 25 000 anställda intervjuats om vilket intresse de har för olika arbetskraftsgrupper.

Mycket intressanta uppgifter har kommit fram i utredningen. Räknar man upp undersökningsresultaten till riksnivå, finner man att ca 395 000 innevånare i landet önskar få ett jobb eller önskar få mera arbete. Av de 395 000 är 280 000 kvinnor och 115 000 män. Ca 75 000 är personer som nu har deltidsjobb men som önskar få heltid.

Det bör också noteras att ca 200 000, som nu har heltidsarbete, vill minska denna heltid till deltid eller åtminstone kortare arbetstid. Fortfarande är alltså resultaten i undersökningen uppräknade till riksomfattning.

En sista siffra: 60 procent av dem som önskar få arbete har en yrkeserfarenhet som överstiger fem år.

Den aktuella undersökningen visar alltså, att om vi skulle tillmötesgå människornas önskemål om arbete, så behöver vi ett mycket stort antal nya arbetstillfällen i landet. Vi behöver också vidga möjligheterna till deltidsarbete.

Resultatet är ingen sensation. Behovet av 400 000 nya arbetstillfällen har skymtat i andra sammanhang. I en rapport från en arbetsgrupp inom folkpartiet, "Jobben – nu och i framtiden", som kom ut i somras, angavs behovet av nya arbetstillfällen under 1970-talet ligga i storleksordningen 350 000–400 000. Rapporten från den socialdemokratiska arbetsgruppen, som herr Svanberg ledde, kom till samma resultat.

Från folkpartiet krävde vi redan förra vintern en ordentlig analys av sysselsättningsproblematiken på längre sikt. Vi begärde då tillsättandet av en sysselsättningsutredning. Kravet avslogs tyvärr. Nu ser det ut att bli tillgodosett. Jag vill säga till statsrådet, som nu är närvarande, att det hälsar vi med uppriktig tillfredsställelse. Vi har missat ett år, därför att vi fick avslag, men vi är tacksamma för att man nu gått oss till mötes.

De faktorer som påverkar tillgång och efterfrågan på arbetskraft måste enligt vår mening bli föremål för ingående behandling i en sådan sysselsättningsutredning. Det är också viktigt att de olika önskemålen om skilda typer av arbete – deltid, heltid, flextid, skiftarbete m. m. – tas med i det sammanhanget. Det visar inte minst den undersökning som jag här har citerat ur.

I en partimotion till årets riksdag har vi tagit upp frågan om sysselsättningen och arbetslivet. Vi har ställt oss frågan: Var kan de nya jobb vi behöver skapas? På nytt har vi upprepat vad som är vår uppfattning inom folkpartiet, nämligen att näringspolitiken har en mycket stor betydelse. Vi hävdar att en politik som ger bättre stöd och stimulans till enskilt företagande är en förutsättning, om vi skall klara den fulla sysselsättningen. Idéer som kan resultera i att företag bildas måste hjälpas fram.

Jag skall inte gå in ytterligare på det dagsaktuella läget i stort. Min bedömning är faktiskt den att vi i alltför stor utsträckning i debatten om arbetsmarknadsläget har ägnat oss åt att diskutera siffror. Frågeställningarna har varit: Hur många arbetslösa har vi? Hur många lediga platser finns det? Hur är förhållandet till förra året? Vilken skillnad är det mot föregående månad? Denna debatt är självklart viktig, det medger jag också. Den måste föras. Det är de siffrorna som är värdemätare på utvecklingen, en barometer som visar vart vi är på väg. Men den debatten får inte innebära att vi glömmer människorna som döljer sig bakom arbetslöshetssiffrorna.

Vi har alltför litet ägnat oss åt att på allvar se efter: Vilka är det som drabbas av arbetslöshet och varför lyckas de inte få nytt jobb? Vi vet i grova drag huvudskälen. Jag har antytt ett av dem: Det finns för få arbetstillfällen totalt i Sverige. Ett annat skäl är att jobben finns i vissa fall inte där människorna bor. Men vi vet inte tillräckligt väl vad som är skälen till att det inte i större utsträckning går att para samman arbetssökande och lediga platser.

Det är därför bra, anser jag, att vissa lokala detaljundersökningar nu börjar göras om detta. Det är också fullt riktigt att arbetsmarknadsstyrelsen i allt större utsträckning uppmärksammar den här frågan. Generaldirektör Bertil Rehnberg i AMS har i en artikel rätt nyligen påpekat just detta, att bland de arbetssökande finns ett mycket stort antal människor som har funktionsnedsättningar eller personliga arbetshinder. Närmare hälften av AMS:s budget går i dag åt till åtgärder för de handikappade och svårplacerade.

Vid en undersökning i Göteborgs och Bohus län någon gång under senare delen av 1973 tillfrågades 4 000 arbetslösa vad skälet var till att de inte fick arbete. Det skedde en uppföljning av detta, och det visade sig att av dessa 4 000 hade 2 500 begränsningar i sitt arbetssökande i form av handikapp, hög ålder, bristfällig utbildning, begränsat arbetstidsutbud eller lokal bundenhet. Detta får till följd att många också i en god konjunktur får gå utan arbete, i många fall under lång tid.

Den ökade satsningen på att slussa in dessa personer i arbetslivet är därför alldeles riktig. Man har t. ex. gjort lovvärda försök att stimulera till inrättande av halvskyddade platser. Detta har skett dels genom en

föredömligt snabb utbyggnad av anpassningsgrupperna, dels genom höjning av statsbidraget. Jag har tidigare från den här talarstolen -- så sent som våren 1973 – givit regeringen en eloge för ökningen av statsbidraget till inrättande av skyddade platser. I statsverkspropositionen redovisas att ökningen av halvskyddade platser har fördubblats från halvårsskiftet 1972 till halvårsskiftet 1973. Ökningen är enligt uppgift ca 200 platser per månad, och totalt finns nu ungefär 5 700 platser inrättade i landet. Det slås också fullt riktigt i propositionen fast, att halvskyddat arbete är för många handikappade den effektivaste lösningen av sysselsättningsproblemet. Det är en formulering som vi från folkpartiet helt ställer oss bakom.

Men det finns ett dystert inslag i den här eljest gynnsamma utvecklingen, och det är den s. k. offentliga sektorn. Där finns en beklämmande tröghet -- ja, man kan tolka det som ovillighet mot att inrätta halvskyddade tjänster. Jag har inte siffror för de statligt anställda, men siffrorna för kommuner och landsting visar verkligen på allvarliga förhållanden. Hos landstingen, som i dag har sammanlagt 228 000 anställda, finns enligt den senaste statistiken från halvårsskiftet 1973 endast 107 halvskyddade tjänster i hela landet. Mindre än en halv promille! För kommunerna är siffran något bättre. Av totalt 480 000 anställda är 427 halvskyddade tjänster, men även den siffran ligger under promillegränsen.

Detta bör verkligen stämma oss till eftertanke. Många av riksdagens ledamöter är kommunalt engagerade. Fram till årsskiftet var nära 100 av riksdagens ledamöter också ledamöter av landsting. I den nuvarande sammansättningen av riksdagen är fortfarande över 20 procent av ledamöterna också landstingsledamöter. Många av riksdagsledamöterna har ett starkt inflytande i sina hemläns landsting. Alla vi som är engagerade i kommuner och landsting har ett ansvar för att påverka utbyggnaden av halvskyddade platser inom dessa sektorer. Det är närmast en skandal att vi inte har lyckats förbättra siffrorna. Vår målsättning måste vara att inom dessa sektorer öka antalet halvskyddade tjänster så att kommuner och landsting blir föregångsarbetsgivare på det området.

Skälet till att jag har velat föra fram dessa frågor i denna debatt är att jag anser det ytterst viktigt att vi i större utsträckning ser till den enskilda människan och tar vara på den enskilde också när det gäller arbetslöshetsproblemet.

Jag har betonat att ett omtänkande är på gång. Detta är bra och det bör fortsätta. Vi måste alla engagera oss och känna ett större ansvar för dem som har det allra besvärligast på en kärv arbetsmarknad.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! De våldsamma hyresstegringarna under 1970-talet har ställt bostadspolitiken i centrum för samhällsdebatten. Resultatet av regeringens åtgärder – eller brist på sådana -- under 1960-talet är näst intill katastrofalt. Över 400 000 hushåll är trångbodda, över 250 000 lägenheter är helt omoderna, tiotusentals barnfamiljer bor trångt och dåligt, och den sämsta bostadsstandarden har de ensamstående, inte minst pensionärerna. Hundratusentals bostadssökande står fortfarande i

bostadskön och tusentals byggnadsarbetare i arbetslöshetskön. Samtidigt står ca 30 000 lägenheter i det här landet tomma. Bostadsbristen är *inte* bortbyggd. Det är hyrorna som är för höga.

Flera mer eller mindre panikartade förslag till en lösning av den akuta bostadskrisen har lagts fram. Från en av de tre sittande bostadsutredningarna föreslogs s. k. hyresrabatter på upp till 20 kronor per kvadratmeter i nyproduktionen. Detta förslag förkastades bl. a. av LO, Byggnadsarbetareförbundet och fastighetsägarna. Ett förslag från en annan utredning, som enligt vad som sades "läckte ut" i dagspressen, skulle skapa jämställdhet mellan å ena sidan egenägda villor och å andra sidan hyres- och bostadsrättslägenheter. I korthet var innebörden att intäktsschablonerna för villor skulle höjas samtidigt som skatteavdrag skulle införas för andra upplåtelseformer. Även detta "utläckta" förslag fick ett mycket negativt mottagande, inte minst av den nye bostadsministern som ansåg att utredningen kommit fel och måste tänka om.

Det senaste uttrycket för handlande i panik utan långsiktig målsättning är regeringens under gårdagen presenterade förslag till sänkning av bostadskostnaderna. Slopandet av mervärdeskatten på byggnadsmaterial är ett förslag som i och för sig är värt att diskutera. I dagens hyressituation löser det dock inga problem. Och än värre är att den föreslagna momsborttagningen är tidsbegränsad. Man kan då konstatera att förslaget med skäl kan kritiseras från samma utgångspunkter som det borgerliga förslaget om en tillfällig sänkning av den allmänna mervärdeskatten. Effekten av regeringsförslaget kan beräknas till en dämpning av hyreskostnaden med 5 till 6 kronor per kvadratmeter i nyproduktionen, vilket ungefär motsvarar verkningarna av det under de senaste dygnen höjda oljepriset.

Regeringens krampaktiga försök leder alltså inte till en lösning av bostadskrisen på kort sikt och ännu mindre på lång sikt. Det uttrycker dessutom resignation. När de s. k. marknadskrafternas inverkan på boendekostnaderna visat sig katastrofala, så sänker man mervärdeskatten på materialen i stället för att angripa de direkta orsakerna, dvs. byggmaterialmonopolen, markspekulanterna och det misslyckade finansieringssystemet.

De långa bostadsköerna under 1950-talet och första hälften av 1960-talet skapade problem. De borgerliga partierna sade sig kunna lösa dessa. Detta var sant, för genom en tillräckligt stor hyreshöjning, genom slopandet av hyresregleringen och genom införande av marknadshyra skulle de allra flesta lönarbetarna inte ha råd att hyra en god bostad. Det socialdemokratiska partiet sade på den tiden nej, men har efter hand under en tioårsperiod infört det av borgarna förordade systemet.

Det generella målet för bostadspolitiken har formulerats i olika sammanhang. Man har sagt att den skall "främja tillkomsten av goda bostäder i tillräckligt antal till skäliga kostnader. Bostäderna skall så långt som möjligt fördela sig på olika hus- och lägenhetstyper i överensstämmelse med konsumenternas behov och önskemål. Bostäderna skall vara sunda, rymliga, välplanerade och ändamålsenligt utrustade samt erbjuda de boende en god miljö."

Denna målsättning förutsätter emellertid att en hälsobostad till skäligt

pris betraktas som en *primär social rättighet*, som måste garanteras av samhället. Redan i arbetarrörelsens efterkrigsprogram restes mycket bestämt kravet på en socialt inriktad bostadspolitik fri från privata spekulationsintressen.

Detta var också vid den tiden regeringens uttalade målsättning, där lågräntepolitik, familjebostadsbidrag, hyresreglering och kreditsystemets utformning skulle vara de medel varmed man skulle göra det möjligt för vanliga löntagare att hyra en modern, rymlig bostad, samtidigt som privata hyresvärdar skulle hindras att ockra på bostadsbristen. I syfte att ytterligare hindra privata spekulationsintressen ställdes också kravet att tomtmarken skulle kommunaliseras och läggas under tomträtt samt att de privata hyreshusen gradvis skulle överföras i kommunal ägo.

Trots att det renodlade spekulationsbyggandet sedan dess har reducerats kraftigt, samtidigt som de allmännyttiga och kooperativa förvaltningsformerna nu dominerar i nyproduktionen av flerfamiljshus, är det kalla affärsprinciper som tagit herraväldet när det gäller bostadspolitiken. Regeringen har steg för steg retirerat från 1930- och 1940-talens sociala målsättningar och gett efter för de uppfattningar som hävdar att de s. k. marknadsekonomiska krafterna skall styra bostadsförsörjningen. Man har sedan flera år lämnat lågräntepolitiken, man har släppt samhällets hyreskontroll, man har alltför länge tillåtit markspekulation, man har avstått från att införa ett rationellare och billigare finansieringssystem, man har avstått från att göra ingripanden mot monopoliseringen inom den tunga byggnadsmaterialindustrin. De grupper som drabbas värst av de höga hyrorna i nyproduktionen är i första hand låglönegrupperna och barnfamiljerna.

Från regeringens sida har man helt satt sin lit till olika former av bidragssystem. Vi är icke motståndare till att man inför bidrag till vissa grupper. Men vi är motståndare till att man söker lösa problemet enbart med socialpolitik, eftersom även bostadsbidragen i sista hand går till den som spekulerar och försöker tjäna pengar på den nuvarande situationen.

För att genomföra en konsekvent inriktad social bostadspolitik måste åtgärder vidtas för att i första hand pressa ned de höga hyrorna i nyproduktionen. Sådana åtgärder innebär ett stopp för markspekulation och ökade möjligheter för kommunerna att bedriva en aktiv markpolitik, fasthållande av samhällets hyreskontroll, förstatligande av den tunga byggnadsmaterialindustrin samt överförande av de privata flerfamiljshusen i samhällets ägo. Vidare är i långa stycken frågan om bostadsbyggandets kreditförsörjning en helt avgörande faktor eftersom kapitalkostnadernas andel av hyreskostnaderna utgör cirka två tredjedelar av hyreskostnaderna.

Frågan om hur bostadsbyggandets kreditförsörjning ordnas spelar också en huvudroll när det gäller att maximalt utnyttja de resurser som ställs till förfogande för att klara bostadsförsörjningen. Vi har under årens lopp sett många exempel på hur ryckigheten och osäkerheten när det gällt kreditförsörjningen – orsakade av bl. a. uppsplittringen av kreditformerna – framkallat arbetslöshet, svårighet att förverkliga bostadsbyggnadsprogrammet samt kostnadshöjande komplikationer för arbetet. Regeringen oroas emellertid inte av detta utan litar helt på de

överenskommelser delegationen för bostadsfinansiering från det ena året till det andra lyckas träffa med kreditinstituten.

Vi hävdar att ett kontinuerligt, planmässigt och utan onödiga kostnader bedrivet bostadsbyggande inte kan bedrivas med nuvarande kreditsystem. Det är helt orimligt att låta affärsbankerna utnyttja sin maktställning till att inverka på frågan i vilken utsträckning och vid vilken tidpunkt angelägna projekt skall få starta eller kunna fortsättas.

För vår del delar vi inte tilltron till möjligheterna att via överenskommelser med privatbankerna uppnå en tillfredsställande lösning på problemen om bostadsbyggandets finansiering. Vi är för en övergång till statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet och dess följdkostnader genom en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank, som skall tillhandahålla kapital till låg och fast ränta. Detta krav har inte enbart rests av vänsterpartiet kommunisterna sedan 1960-talets början. Det har också ställts av enskilda socialdemokrater i riksdagen, fackförbund och hyresgäströrelsen. Ett genomförande av detta förslag skulle på ett verksamt sätt bidra till att nedbringa byggnadskostnaderna och kapitalkostnaderna och därigenom åstadkomma lägre hyror framför allt i nyproduktionen.

Bostadsbyggandets omfattning förutses i statsverkspropositionen att minska kraftigt. Detta vill vi inte acceptera med hänvisning till den faktiska situationen. Samtidigt med nedgången i antalet lägenheter sker en övergång till allt större andel småhusbyggande. Från att tidigare ha svarat för 30 procent av antalet lägenheter räknar man i år med 55 procent. Det finns flera skäl till att andelen småhus ökar. Det avgörande torde vara avdragsrätten för skuldräntor som har stor hyressänkande effekt då det gäller egenägda småhus, medan motsvarande möjligheter inte finns för andra bostadskonsumenter. Den rätten ger villaägaren möjlighet att efter tillförande av intäkt beräknad på fastighetens taxeringsvärde på inkomstdeklarationen dra av det överskjutande beloppet för erlagda räntor. Därmed åstadkoms lägre boendekostnader, en faktor som snedvrider konkurrensen mellan olika förvaltningsformer. Systemet med avdragsrätt för småhusägare, medan andra boendekategorier inte har denna möjlighet, har kommit att snedvrida inriktningen av bostadsbyggandet och bostadsefterfrågan och innebär att bostadskonsumenternas valmöjligheter begränsas. Effekten av avdragsrätten är störst i nybyggda stora och dyra hus, medan den som ägt ett småhus i många år eller har ett mindre, billigare hus inte alls har samma fördelar. Till detta kommer att av två familjer med samma inkomst erhåller den, som har möjlighet att välja ett egenägt småhus, förutom en lägre boendekostnad ofta ett högre bostadstillägg.

Ett annat i sammanhanget märkligt förhållande består däri, att medan hyran bestämmes med hänsyn till bl. a. räntan, får fastighetsägaren göra avdrag härför vid taxeringen. Resultatet är att bostäder i allmännyttig och kooperativ förvaltning ställer sig dyrare för hyresgästen än motsvarande bostad i enskild ägo.

Det finns således två olika system på bostadsmarknaden, ett för egenägda hus och ett annat för bostadsrätts- och hyresbostäder. Därvid är hus i enskild ägo favoriserade, men samtidigt har villaägare inte rättvisa sinsemellan. I de fall två villor har exakt samma kostnad men innehavarna

olika inkomster, erhåller den med den större inkomsten lägre boendekostnad tack vare avdragsrätten.

Ett sätt att öka rättvisan mellan de två systemen och ge större valfrihet beträffande boendeform vore att utöka avdragsrätten att även gälla bostadsrätts- och hyreslägenheter. Med tanke på effekterna av de individuella olikheterna i inkomst så leder detta dock bara till att en orättvisa utökas.

En annan väg till rättvisa i boendet kunde vara att avskaffa rätten till ränteavdrag. Ett ensidigt slopande av avdragsrätten för småhus kan emellertid inte genomföras, då avdragsrätten för skuldräntor gäller även för andra skulder, och detta skulle innebära att många småhusägare skulle komma i en mycket svår ekonomisk situation och kanske tvingas att lämna sina hem. Ett slopande av avdragsrätten måste kombineras med en samhällsbyggnadsbank med *låg* och fast ränta på lånen. En positiv effekt skulle bli att de ekonomiska förutsättningarna blev lika för såväl egenägda villor som bostadsrätts- och hyreslägenheter. Därmed skulle talet om valfrihet och rättvisa i boendet kunna förverkligas.

Genomförandet av detta förslag fordrar dock åtskilliga överväganden och andra samtidiga beslut. I avvaktan på bostadsskattekommitténs förslag vill vi dock framhålla att orättvisan med de höga inkomsttagarnas fördelar måste stävjas. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i ett annat sammanhang att avdragsrätten för skuldräntor skall begränsas till ett sammanlagt skuldbelopp på 125 000 kronor. Med tillämpningen av en sådan begränsning skulle alla småhusägare fortfarande få göra avdrag. Samtidigt upphör en orättvisa som gynnat dem som har lyxvillor och de högsta inkomsterna.

Slutligen, herr talman, måste det bli ett slut på att byggnadsarbetarkåren skall vara ett konjunkturdragspel. Ibland påstås det att det saknas tusentals byggnadsarbetare. Då snabbutbildar man massvis, förflyttar dem till tätorterna och ger dem traktamentsersättning – allt bekostat med statliga medel. Utredningar visar att branschens stora problem var bristen på utbildad arbetskraft. Strax efter är situationen helt omvänd. En massa människor, arbetare och tekniker, som satsat år på utbildning, står utan arbete. En fast byggnadsarbetarkår med tillgång till full och jämn sysselsättning måste vara ett mål – både för sysselsatta i branschen och med tanke på samhällsresurserna.

Det förefaller långt dit. Åtgärder på kort sikt som skulle lindra verkningarna av den hittills förda politiken vore en sänkning av veckoarbetstiden till 35 timmar och en sänkning av pensionsåldern för människor med tunga arbeten. Det är för övrigt en gåta för mig att detta land, som skryter med att ha världens högsta sociala standard, så länge har tvingat utslitna kroppsarbetare att hålla på till 67 års ålder. Nejsägarna till de upprepade vpk-kraven med förslag om sänkning av pensionsåldern för arbetare i tunga och krävande yrken måste totalt sakna kännedom om förhållandena på arbetsplatserna. Finns insikterna så måste domen falla ännu hårdare. Riksdagen har att i år liksom tidigare år ta ställning till en vpk-motion med förslag om lägre pensionsålder för gruvarbetare och andra jämförliga grupper. Jag förutsätter att de av kammarens ledamöter som säger sig ha erfarenheter från hårda kroppsarbeten då sluter upp bakom kravet.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Trots att herr Hovhammar inte är inne i kammaren vill jag till protokollet anteckna att det som herr Hovhammar betecknade som en straffskatt – detta att avgiften till folkpensionen har överförts till arbetsgivarna – inte måste betraktas på det sätt som han gjorde. Denna avgift är en kostnadsdel som allting annat som arbetsgivaren planerar i samband med sin produktion.

Det var överraskande att herr Hovhammar inte nämnde någonting om den uppgörelse mellan arbetsmarknadens parter som kom till stånd för några dagar sedan och som för svenskt näringsliv måste få mycket stor betydelse. I ett så osäkert läge som hela vårt land – ja, hela världen – befinner sig i har parterna tillsammans kunnat sluta ett avtal, och jag tycker att det hade varit på sin plats att herr Hovhammar som företrädare för företagarna hade sagt någonting om det.

Sedan, herr talman, kan jag inte undgå att göra en kort kommentar till herr Olssons i Stockholm inlägg om socialdemokratin, regeringen och dess politik över huvud taget. Jag tror att herr Olsson får mycket svårt att komma till människorna ute i landet och försöka leda i bevis att svensk socialdemokrati har misslyckats med en av sina, som jag personligen tycker, främsta insatser, nämligen att söka lösa bostadsfrågan för människorna i vårt land. Jag är beredd att medge att det återstår många problem, men den svartmålning som herr Olsson här tidigare gjorde vill jag protestera mot. Det pågår också utredningar som inom några månader kommer att lägga fram sina förslag. Därefter är jag övertygad om att herr Olsson får möjlighet att diskutera bostadsfrågan och säkerligen också får vetskap om vilken uppfattning socialdemokratin har i ett så väsentligt spörsmål som bostadsfrågan.

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag har tagit dessa minuter i anspråk utöver den tid jag angett på talarlistan.

Den aktiva näringspolitiken och regionalpolitiken är först och främst ett uttryck för samhällets strävan att med olika medel söka understödja en jämnare fördelning av välståndet i olika delar av landet. Till regionalpolitikens främsta arbetsuppgifter hör då självfallet inte bara att stimulera den ekonomiska utvecklingen i skilda regioner och orter med förhållandevis låg växtkraft utan också att göra aktiva insatser för att trygga acceptabla levnadsförhållanden för alla människor. Eftersom det i den aktiva näringspolitiken ingår en lång rad olika åtgärder, så kommer jag här i mitt anförande att säga någonting om bl. a. behovet av olika regionalpolitiska insatser i mitt hemlän, såsom utvidgat lokaliseringsstöd, en ökad etablering av statliga och privata industrier, som i dag och i framtiden behöver ett sådant stöd, och till sist kravet på fortsatt decentralisering av högre utbildning.

Men inledningsvis vill jag ändå kraftigt understryka att en målmedveten regionalpolitik även i fortsättningen kommer att kräva betydande samhälleliga ekonomiska insatser. Troligen är det endast i ett starkt samhälle som vi har möjligheter att driva en aktiv närings- och regionalpolitik. De som nu ekonomiskt vill försämra samhällets ställning medverkar i hög grad till att motverka strävandena att åstadkomma regional balans i olika landsdelar.

I det här sammanhanget kan erinras om skatteutjämningsbidragens stora betydelse för människorna i de mest utsatta länen. Jag tycker att bl. a. detta regionalpolitiska verktyg är ett vackert uttryck för solidariteten mellan invånarna i hela vårt land. Enligt statsverkspropositionen kommer under nästa budgetår skatteutjämningsanslaget att höjas med 315 miljoner kronor till i det närmaste 2,7 miljarder. I mitt hemlän ökar det med 77 kronor till 374 kronor per invånare.

Erfarenheten visar också att det ekonomiska stödet har fått en mycket stor betydelse får såväl landstinget som kommunerna. Storleken på beloppen som i dag utgår ger många kommunala huvudmän möjligheter att upprätthålla en godtagbar service åt sina invånare. Det räcker med att peka på de skatteutjämningsbidrag som lämnas till de fyra Norrlandslänen och Gotland, för att inse deras regionalpolitiska värde. För att klara detta – jag upprepar det - krävs solidaritet och sammanhållning mellan människorna i landets alla regioner. Endast genom ett ömsesidigt ansvarstagande kan vi skapa likvärdiga sysselsättningsmöjligheter och levnadsvillkor för människorna i hela landet.

Mot denna bakgrund är det för mig oförklarligt, hur medborgare vid möte i Mora uttalar sitt stora missnöje över bl. a. AMS-bidrag och övriga samhälleliga bidragsformer till enskilda och kommuner. Men jag tror ändå att majoriteten av människorna i Kopparbergs län kommer att glädja sig åt att skatteutjämningsbidragen till deras kommuner under 1974 ökar med 157 kronor till 439 kronor per invånare, vilket i realiteten innebär omkring 4 kronor per skattepliktig skattekrona. Till detta skall man lägga att den kommun där sammanträdet ägde rum ligger inom det allmänna stödområdet. Företagen där har således möjligheter att utnyttja lokaliseringsstödet i låne- och bidragsform. Jag vill uttala en förhoppning att den ideologi som dessa människor bärs upp av inte skall få någon anslutning bland majoriteten av vårt folk, för den dag sådana tankegångar skulle få ett starkt inflytande är det slut med våra strävanden att skapa jämlikhet i olika delar av vårt land.

Liksom tidigare vill jag även vid detta tillfälle framhålla behovet av statliga regionalpolitiska insatser i Skaraborgs län. Jag vill återigen erinra om att på grund av jordbrukets fortsatta rationalisering sjunker sedan några år antalet sysselsättningstillfällen inom näringen med ungefär 1 500 per år. Härtill kommer en industrisysselsättningsminskning med ca 2 procent. I Skaraborgs län har vi dessutom en betydande andel invånare som bor i kommunblock där sysselsättningsutvecklingen kan antagas bli mycket svag på grund av branschsammansättningen inom näringslivet. Det kan också tilläggas att bara två län har en lägre andel människor sysselsatta i servicenäringarna än Skaraborgs län. Vidare är löneläget inom länets industri i förhållande till riksgenomsnittet det lägsta bland samtliga län. För oss alla som arbetar för en ökad jämställdhet mellan könen är det ett betydande bekymmer att yrkesverksamheten bland kvinnorna är mycket låg.

Det är framför allt mot denna bakgrund som jag och mina medmotionärer till årets riksdag väckt motioner med förslag till näringspolitiska och regionalpolitiska insatser inom Skaraborgs län. Vi har tidigare uttalat vår stora tillfredsställelse över att staten under de

senaste åren gjort kraftiga ekonomiska satsningar för att förbättra transportmöjligheterna inom Vänerregionen. Nu har fördjupningen av Trollhätte kanal och anskaffandet av en isbrytare möjliggjort åretruntsjöfart i Vänerområdet. Denna statliga regionalpolitiska insats har samtidigt följts upp av investeringar i flera hamnar runt Vänern. För oss motionärer framstår det nu som synnerligen angeläget att allt görs som kan göras i fråga om regionalpolitiska åtgärder i syfte att så snabbt som möjligt söka underlätta nylokalisering av industrier till Vänerregionen, och då inte minst inom hamnkommunerna i Skaraborgs län.

När det gäller länets Vänerregion vill vi motionärer understryka vikten av att såväl närings- som lokaliseringspolitiska åtgärder med allt större kraft sätts in i Hällekis. I detta samhälle har människorna under den senaste tiden fått uppleva ovisshet i fråga om fortsatt sysselsättning och ängslan inför framtiden.

Den av regeringen tillsatta arbetsgruppen, med landshövding Karl Frithiofson som ordförande, skall nu arbeta för att så snabbt som möjligt få fram en kompletteringsindustri i Hällekis. Arbetsgruppen måste i sitt viktiga regionalpolitiska arbete kunna räkna med ett verkligt stöd från statsmakternas sida. Därmed har inte vare sig jag eller mina medmotionärer tagit tillbaka vårt krav på ansvar hos Cementa för sina anställda.

För att man över huvud taget skall kunna främja lokalisering av nya industrier till Hällekis eller till övriga delar av Vänerregionen i Skaraborgs län krävs av staten garantier för en rimlig trafikförsörjning inom regionen. I en sådan garanti måste ingå bevarande av järnvägslinjen Gårdsjö–Mariestad–Forshem–Lidköping–Vara.

Jag och mina medmotionärer har även i en motion framhållit att staten har ett alldeles särskilt ansvar för arbetsmarknaden i Karlsborg. Genom den militära och civilmilitära verksamheten har staten här en framträdande ställning som arbetsgivare. Det finns således starka skäl som talar för att berörda myndigheter bör känna sitt ansvar och lyssna på människornas berättigade önskemål om sysselsättningsökning och ett mer differentierat näringsliv.

Skaraborgs läns framtida utveckling hänger nära samman med frågan om utbyggnaden av en kvalificerad samhällsservice på olika områden. I den aktuella diskussionen om val av högskoleorter i anslutning till 1968 års utbildningsutrednings betänkande U 68 vill jag här understryka vårt krav på att Skövde blir lokaliseringsort för en högskola. Det finns i dag starka skäl, som har presenterats utförligt i länsstyrelsens yttrande över utbildningsutredningens betänkande och som klart talar för en lokalisering till Skövde. För ett positivt regionalpolitiskt beslut när det gäller Skaraborgs län är detta, såvitt jag kan förstå, av allra största betydelse.

För min del har jag bedömt läget så att det i Skaraborgs län i framtiden behövs ökade regionalpolitiska insatser från statsmakternas sida för att åt människorna kunna skapa sysselsättning samt goda sociala och kulturella förhållanden.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blomkvist beskyllde mig för att ha gjort en svartmålning av resultatet av den hittills förda regeringspolitiken. Jag

bestrider att det var en svartmålning – tvärtom redovisade jag klart läget som det nu är.

Jag frågar: Vad är det i det jag sade som är en svartmålning? Bestrider herr Blomkvist trångboddheten och de siffror som har redovisats? Bestrider han att hyrorna har stigit, att de är för höga? Jag skulle mycket snabbt kunna ta fram åtskilligt med statistik som borde kunna få herr Blomkvist – förhoppningsvis – att tänka om. Menar han att det är fel på de siffror som har kommit fram genom statistik och genom det jag har sagt?

Jag tycker också att herr Blomkvist inte tog fasta på de positiva förslag som fanns i mitt anförande och som dominerade det.

Han säger att det är svårt att leda i bevis att socialdemokraterna skulle ha misslyckats med sin bostadspolitik - och föra det talet ute i landet. Ja, herr Blomkvist, jag är född i den här staden, och jag behöver inte åka ut i landet för att få bekräftat att hyrorna är alldeles för höga, att vanliga inkomsttagare inte orkar med hyrorna. Men det är klart att jag kan åka ut i landet och få det ytterligare bekräftat. Enbart där jag bor och i det distrikt där jag är vald är det emellertid mycket lätt att få besked om att hyrorna är alldeles för höga och har stigit alldeles för våldsamt.

Herr Blomkvist påpekar också att det sitter bostadsutredningar – det visste jag faktiskt – som snart skall lägga fram förslag, och herr Blomkvist menar att då kan vi diskutera bostadspolitikens utformning. Ja, det tycker jag är bra, för även om regeringens politik hittills varit mycket dålig på bostadsfronten kan den ju bli bättre. Jag hoppas att regeringen tar fasta på de förslag som vi har redovisat i motioner och fört fram i debatter.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara tillägga att för socialdemokratin har bostadsfrågan varit en central fråga, och det var väl ett av de skäl som förelåg när socialdemokraterna uppställde målsättningen en miljon lägenheter på tio år, som kommer att förverkligas under nästa budgetår.

Jag skall inte gå in på kostnadsökningarna. Herr Olsson i Stockholm pekar på utvecklingen, men vad som saknas är bakgrunden. Det skulle inte vara så svårt för mig att ta fram uppgifter som pekar på orsakerna till kostnadsutvecklingen. Det finns olika skäl till den utveckling som herr Olsson anger i rubrikform.

Låt mig vidare säga att för regeringen och för det socialdemokratiska partiet är bostadsfrågan en central fråga. Bostadsministern har ju också sagt till de tre utredningar som arbetar att de skall påskynda sitt arbete för att man så snabbt som möjligt skall få fram förslag till utformning av bostadspolitiken i framtiden. Det kan väl inte, herr Olsson, peka på något ointresse från regeringens sida. Tvärtom vill man få fram material för att kunna fatta beslut inför framtiden.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blomkvist måste ha lyssnat dåligt på mitt första anförande. Jag beskrev väldigt positivt socialdemokratins historia på bostadspolitikens område. Man ville komma ifrån spekulationsbyggande-

tidens vådor och man gick in för en social bostadspolitik. Tyvärr har man övergett detta – det är att beklaga.

Herr Blomkvist påpekar också att programmet med målsättningen en miljon lägenheter på tio år kommer att verkställas. Ja, det är bra. Men det har också skett en stor omflyttning under tiden, och därför har inte nettotillskottet varit så stort som siffran antyder.

Detta att bostadsutredningarna har fått bråttom är ju ett bevis på panik. Jag räknar med att de förslag som kommer från bostadsutredningarna skall vara bättre än de förslag som läckt ut i pressen och som har diskuterats. Jag hoppas verkligen att socialdemokratin tar sitt ansvar för bostadspolitiken.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm uttryckte sig så, att regeringen hade råkat i panik och därför hade givit utredningarna i uppdrag att arbeta så snabbt som möjligt. Vad har herr Olsson för täckning för det uttalandet? Regeringen har ansett att bostadsfrågan är i ett sådant läge att man behöver få fram utredningsmaterialet för att kunna fatta ett beslut i frågan och framlägga ett förslag för riksdagen. Därför har regeringen hemställt till utredningarna att arbeta snabbt och lägga fram förslag. Det kan jag inte uppfatta som något uttryck för panik. Det är förmodligen bara herr Olsson som gör det.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Rubriken för detta avsnitt av debatten är Närings- och arbetsmarknadspolitik, och jordbruket har ett mycket nära samband med sysselsättningspolitiken över huvud taget men också med hela utformningen av vår miljöpolitik. Jag har tänkt att här presentera och något kommentera de principiella ståndpunkterna i centerns partimotion om jordbrukspolitiken; vi har en annan motion om miljöpolitiken.

Men innan jag går in på jordbruksfrågorna vill jag mycket kort beröra de miljöfrågor som har diskuterats här tidigare i dag och uttrycka min stora glädje över och tillfredsställelse med att miljödebatten i vårt land numera omfattas med så stort intresse och av så många starkt engagerade människor ibland alltför starkt engagerade är man frestad att säga. Min personliga önskan i det sammanhanget är att man nu inte faller för frestelsen att gå till överdrifter, eftersom detta lätt leder till en motreaktion och en därav följande polarisering mellan olika meningsriktningar i miljöpolitiken. En sådan polarisering leder till åsiktsklyftor, vilka i sin tur kan skada eller fördröja en önskvärd och riktig miljöpolitisk utveckling. För mycket och för litet skämmer allt.

Den allvarliga erinran om vårt lands sårbarhet i flera olika avseenden som oljekrisen utgjorde föranleder oss att ompröva en rad ställningstaganden, som många av oss för bara några månader sedan ansåg självklara och som man trodde var hållbara och långsiktiga målsättningar. Det är så mycket som helt plötsligt har förändrats, inte minst på försörjningens och jordbrukspolitikens område.

I propositionen 95 år 1967 anförde dåvarande jordbruksministern: "Förslagen innebär att jordbrukspolitiken under den framtid som kan

överblickas inriktas på att främja en fortsatt, snabb rationalisering samtidigt som en viss samhällsekonomiskt motiverad minskning av produktionens omfattning sker — — —." Och ännu under senare hälften av föregående år utsattes jordbruket då och då för mycket häftiga attacker. Man sade att Sverige under överskådlig tid kommer att få dras med ett besvärande överskott av livsmedelsprodukter som måste lyftas ut från vårt land med betydande förluster. Det förekom påståenden om att folkhushållet överräckte något eller några tusen kronor till varje jordbrukare för nöjet att ha jordbrukare i vårt land.

Vad är det som har hänt sedan dess och hänt mycket snabbt? Låt mig med ett par exempel illustrera världsmarknadssituationen den 22 januari i år. Priset på vete är på världsmarknaden 115:55, dvs. ungefär dubbelt så högt som det svenska hemmapriset. Detsamma gäller om sockret; det är ungefär dubbelt så dyrt på världsmarknaden som här hemma. Sojamjöl, som vi är beroende av för vår försörjning med protein och fett, har under ett år ökat från 1:13 till 3:13 per kg. I en sådan situation skulle man, om man använder det uträkningssystem som jag tidigare antydde, kunna frestas att ställa frågan: Hur många tusen kronor är det som varje jordbrukare i dag överräcker till folkhushållet? Men jag accepterar inte den uträkningsmetoden och därför är frågan inte relevant.

Däremot är det riktigt att påstå att helt andra faktiska förhållanden i världen måste ligga till grund för våra bedömningar av den framtida jordbrukspolitiken. Detta är inte bara några efterkloka konstateranden i samband med en speciell och kanske, som vi hoppas, tillfällig kris. Centern gick mycket starkt emot de jordbrukspolitiska beslut som riksdagsmajoriteten fattade under 1960-talet, inte minst i samband med behandlingen av den proposition jag citerat.

En växande majoritet av svenska folket och, som jag hoppas, av den svenska riksdagen har nu insett att den framtida jordbrukspolitiken måste baseras på andra riktlinjer än 1967 års principbeslut.

Centern har i sin partimotion angående jordbrukspolitiken utvecklat dessa tankegångar. Jag skall, herr talman, här nöja mig med en mycket kortfattad redovisning av huvudinnehållet i motionen.

Även om vi vet att en särskild utredningskommitté arbetar med att skissera riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken vill vi framhålla att vissa justeringar av den nuvarande lagstiftningen och vissa förändringar i övrigt redan nu måste vidtas för att inte följdverkningarna av 1967 års principbeslut skall leda till en felaktig utveckling. Ledstjärnan för den framtida inriktningen måste vara att våra naturliga förutsättningar för produktion av livsmedel och skogsprodukter skall utnyttjas helt och fullt; för sådan produktion värdefull mark måste undanhållas från annan exploatering. Företagsformen jord och skog i kombination, liksom vissa andra former av deltidsjordbruk, måste ges ökade möjligheter i lagstiftnings- och kreditförsörjningshänseende. Vidare måste möjligheten att successivt bygga upp ett bärkraftigt jordbruk förbättras. Unga, välutbildade människor som är intresserade av och lämpade för att starta eget jordbruksföretag bör ges ökade möjligheter till detta genom förändringar i nuvarande jordförvärvslagstiftning och kreditbestämmelser. Forsknings- och försöksverksamhet som leder till vidareutveckling av protein- och

oljerika växtslag och framförädling av sjukdomsresistenta sorter måste uppmuntras. Förslag måste framläggas i syfte att främja exporten av svenska jordbruksprodukter bl. a. genom information om deras höga kvalitet. Dessutom måste frågan om att upprätthålla den traditionella exporten av livsmedel till den europeiska gemenskapen åter aktualiseras vid överläggningar med representanter för EG-länderna.

En kort summering av huvuduppgifterna för vår jordbruks-, skogs- och trädgårdsproduktion kan göras i huvudsakligen fem punkter. En framtida utveckling och inriktning av jordbrukspolitiken enligt de tankegångar som centern framfört i sin partimotion skulle ha en betydelse för vårt folkhushåll.

För det första skulle man få en betryggande beredskap med tillgång till livsmedel av hög kvalitet, god hygienisk standard – som vi väl känner till – och en betryggande kontroll av renhet från skadliga ämnen, liksom en tillräcklig förnyelse och nyproduktion av olika skogsprodukter. Detta är alltså värdefullt ur försörjningssynpunkt.

För det andra har jordbruket sin betydelse som meningsfull sysselsättning – och passar då in under rubriken för denna del av remissdebatten – för direkta näringsutövare, men också för det stora antal som är verksamma när det gäller förädling, hantering, försäljning och övrig distribution. Näringen måste inge utövarna framtidstro och känslan av samhällsnytta – någonting som i sin tur skapar en optimism, ledande till vilja att investera i byggnation och maskinteknisk utveckling och därmed följande meningsfull sysselsättning.

För det tredje har jordbruket miljöpolitiska effekter i många olika avseenden. Jag skall här bara nämna att man får en god hushållning med och utveckling av förnybara resurser. Jorden är en av de få källor som ger förnybara naturresurser även för industriell produktion – exempelvis blir den vegetabiliska oljan alltmer intressant i konkurrensen med bergoljan. Man kan redan nu med mycket stor framgång tillverka avancerade plastprodukter av den vegetabiliska oljan från raps, som lär innehålla ett visst antal kolatomer sammanbundna på ett intressantare sätt än atomerna i bergoljan och som därför ger hållbarare och bättre produkter. Det finns alltså anledning att satsa på rapsolja. En annan miljöeffekt är, sist men inte minst, ett väl vårdat och levande kulturlandskap.

För det fjärde vill jag räkna in det globala ansvar som man i och med ett positivt och rätt utnyttjat jordbruk kan sägas åta sig när det gäller världens livsmedelsförsörjning. Vi kan dela med oss av våra erfarenheter från växt- och djurförädling och av våra produktionstekniska landvinningar.

För det femte har jordbruket helt naturligt en produktionsmålsättning som också tar hänsyn till vår valutabalans. Och alla tecken tyder i dag på att vi har många möjligheter att i framtiden ekonomiskt fördelaktigt sälja våra jordbruksprodukter till andra länder. Världsmarknadspriserna kommer sannolikt i framtiden att variera, men på en högre nivå än den vi varit vana vid under 1960-talet. Vi måste värdesätta den positiva effekt på vår valutabalans som en försäljning över våra gränser har – även om den någon gång måste ske till priser som ligger under hemmaprisnivån.

Jag vill uppfatta det som en artighet, herr talman, att jag får avsluta

detta lilla anförande i närvaro av en f. d. och en nuvarande jordbruksminister. Jag vill uttrycka önskemålet att vi skall sätta upp det målet för framtiden att vårt jordbruk skall vårdas och utvecklas av myndigheterna och behandlas som den oumbärliga och livsviktiga faktor det verkligen utgör för hela folkhushållets trygghet, försörjning och livsmiljö.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Sysselsättningsfrågorna har varit, och är fortfarande, ett stort problem, framför allt i Norrland. Detta beror som alla känner till på den snabba rationaliseringen inom jord- och skogsbruket.

Lokaliseringspolitiken och övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder har dämt upp arbetslösheten, men inte tillräckligt. Det är många som känner otrygghet inför framtiden. Det gäller våra ungdomar men även medelålders och äldre personer, här inräknat även kvinnorna, bland vilka det finns många som vill ha arbete. Det satsas ofantligt mycket på att klara arbetslösheten, men det tycks ändå inte förslå. Det måste vara något som inte klaffar riktigt. Beroendet av andra länder, konjunkturerna m. m. är naturligtvis saker, som det är svårt att bemästra. Regeringen har satsat kraftigt på den praktiska och teoretiska utbildningen, arbetsmarknadspolitiken och beredskapsarbetena. Lokaliseringspolitiken har gett tusentals arbeten i de mest utsatta länen. Utan lokaliseringspolitiken hade Norrlandslänen inte kunnat klara sig.

Jag vill redan i början av mitt anförande deklarera att jag inte tror att en borgerlig regering hade kunnat lösa sysselsättningsproblemen bättre – nej, tvärtom. Detta kan vi utläsa, om vi jämför läget i länder som har borgerlig regering. Men det är inte detta saken gäller. Som jag ser det måste den fackliga och den politiska arbetarrörelsen skaffa sig bättre styrmedel då det gäller den ekonomiska politiken. Vi kan i fortsättningen inte låta marknadskrafterna och kapitalet behärskas av en liten grupp människor med enbart vinstegoistiska synsätt; det individuella tänkandet får inte kväva kollektivism. Det gagnar inte samhället och de människor som bor där. Det kapital som löntagarna strävsamt arbetar ihop bör kunna fördelas rättvist till alla. Möjligheter därtill skulle finnas, om man kunde få de borgerliga partierna att stötta under en sådan tankegång. Det egoistiska vinsttänkandet hos företagarna får inte gå så långt, att den enskilda människan sätts i kläm. Det är arbete som ger människorna trygghet och harmoni. Jag är naturligtvis inte emot att företagen skall ge vinst, men vinsten bör fördelas rättvist. Det är här som företagarna och även de borgerliga partierna bör ändra på sina politiska värderingar. Det väsentligaste är och förblir att skapa arbete och trygghet åt alla människor, såsom jag tidigare sagt. Jag tror att vi kan klara den uppgiften, om vi verkligen hjälps åt. Här bör naturligtvis även samhället ta på sig sitt ansvar.

Man måste ta ställning till fördelningen mellan exportindustrin och hemmamarknadsindustrin för att kunna möta sysselsättningen under olika konjunkturer. Det torde även finnas möjligheter att satsa ännu mera på hemmamarknadsindustrin med inhemsk råvara; jag skall strax återkomma till detta. Vi måste komma underfund med vilka industrier vi skall satsa på, som kan vara konkurrenskraftiga på lång sikt – en

långsiktsplanering är här nödvändig. Det är viktigt att samhället är med även i en sådan planering, som kan ge möjlighet till positiva lösningar särskilt för de människor jag talar om: för dem som saknar arbete.

Jag nämnde i inledningen av mitt anförande att det framför allt var rationaliseringen inom jord- och skogsbruket som förorsakat arbetslöshet inom skogslänen.

Den tekniska utvecklingen och den pågående rationaliseringen är på stark frammarsch inom olika näringsgrenar i vårt land. Det är en naturlig utveckling, som vi inte kan motsätta oss om vi skall hänga med i konkurrensen. Men trots detta ligger rationaliseringsraseriet som en mara över många människor. Man bygger större fabriker och större varuhus. Nya, större, dyrbara maskiner sätts in som ersätter det manuella arbetet. Dessa maskiner är många gånger hälsofarliga, och varudeklarationer som anger hur de fungerar från arbetsmiljösynpunkt saknas som regel. Resultatet av denna ohämmade rationalisering blir friställning av tusentals arbetare.

Allt detta anser jag går för fort. Men man har inte tid med forskningar om hur det kommer att inverka på framtiden. När rationaliseringarna kommit i gång och verkat några år, då först upptäcker man resultatet och börjar fundera över verkningarna. Det egna vinstintresset hos företagarna ligger i botten. Friställningen av arbetare intresserar dem inte. Att ta hand om friställda arbetare är samhällets uppgift. Jag hoppas att den nya lagen om anställningstrygghet bidrar till ett bättre förhållande.

Jag skall så beröra en viktig näringsgren, nämligen skogsbruket. Den snabba rationaliseringen inom skogsbruket och de mastodontliknande maskinernas framfart i våra skogar är en utveckling som har frammanats av skogsbolagen med alltför liten tanke på de framtida konsekvenserna. De tekniska experimenten för att få fram dessa jättemaskiner och sedan tillverkningen kostar kolossala pengar, pengar som man räknar med att få tillbaka så fort som möjligt – ju fortare dess bättre. Detta är i och för sig riktigt, men det får inte gå ut över andra viktiga värden. I en annons meddelades, att om en av de större skogsmaskiner som ingår i ett transportsystem stannar, så innebär stillestånd för en dag en kostnad på 10 000 kronor. Dessa dyrbara maskiner torde med all sannolikhet även inverka på vår framtida skogsvård och på de avverkningsmetoder man kommer att använda. Skogsbolagen avverkar endast områden där kubikmassan är så stor per hektar att den kan ge tillräcklig vinst, vilket förutsätter skogsbestånd med en viss medeldiameter och slutenhet.

Som ett bevis för detta kan man betrakta de avverkningsmetoder som börjat tillämpas. Uppläggningen av stora kalhyggen har diskuterats den senaste tiden. Man har nu gått in för att minska antalet gallringsintervaller, och resonemang har pågått om det i framtiden kommer att löna sig att gallra våra skogar. Gallringen av skogen var förut en av de viktigaste skogsvårdande åtgärderna för att man skulle kunna bedriva en rationell skogsvård. Gallringsvirkets andel av avverkningarna har minskat kraftigt de senaste åren, och farhågor för att detta kan medföra konsekvenser för vårt framtida skogsbruk har framförts från visst håll. Men man har trots detta hävdat att de stigande arbetskostnaderna ej tillåter gallring med låg kubikmassa per hektar. Det är framför allt bolagen som tycks gå in för

att minska gallringsintervallerna. I och med längre gallringsintervaller eller ett helt borttagande av gallringarna i skogen så minskar antalet arbetstillfällen och kommer kanske att helt försvinna. Det kommer att försämra förhållandena, i första hand för dem som arbetar inom skogsbruket, men det drabbar även kommunerna i skogslänen. Nu först, sedan man låtit det pågå i flera år, börjar skogsvetarna propagera för gallringshuggningar. För sent skall en syndare vakna – det uttrycket är här tillämpligt.

Samma sak gäller även de stora hyggesuppläggningarna. Områden av växande medelålders- och ungskogsbestånd har offrats för att skapa enhetliga bestånd. Här kan man på vissa områden tala om tillväxtförluster. Vad beträffar hyggena har en arbetsgrupp tillsatts för att utreda den saken, och detta hälsar jag med största tillfredsställelse. Det är också ett initiativ av regeringen.

Jag ställer frågan: Har man någon kännedom om hur de slopade gallringsuttagen kommer att inverka på barrskogslandskapets ekologi? Skogsägarna borde på ett tidigt stadium ha undersökt detta. Åtgärder av de slag som jag här påtalat borde ha föregåtts av noggranna undersökningar och forskning. Om inte detta görs, kan det få vittgående konsekvenser för framtiden. Enligt uppgifter har ingen forskning skett på detta område, och det är naturligtvis beklagligt.

Jag vill ytterligare poängtera: Det är ingen fantasimålning att gallringsvirkets andel av avverkningarna i Sverige minskat kraftigt – det är allmänt känt bland skogsfolk. I början av 1960-talet var andelen gallringsvirke ca 50 procent av alla avverkningar, och nu är den nere i 20 procent. Samtidigt med denna utveckling har förbanden, dvs. avstånden, ökat vid planteringar och ungskogsröjningar. Enheterna som behandlas vid samma behandlingstillfälle har gjorts större genom att man tar med bestånd som ligger före eller efter i utvecklingen. Detta får inte drivas så långt att det uppstår tillväxtförluster. Det är, som jag tidigare påpekat, inte otroligt att så har skett inom vissa områden. Detta är också en följd av den mekanisering som pågår.

Att de grövre träden ger större lönsamhet än utfallet av klenare dimensioner vid gallringar är helt naturligt, men detta får inte drivas in absurdum. Här får inte enbart vinstintresset vara avgörande. Det har sagts att om detta får fortsätta efter samma linjer som hittills så kommer skogsbruket att likna så-skörda-modellen – utan ekonomiska möjligheter att gallra våra skogar. Detta kommer i framtiden att leda till en minskning av virkesproduktionens kvalitet, kvantitet och värde – det har faktiskt uttalats av en av professorerna vid skogshögskolan.

Det måste därför vara hög tid att stoppa en sådan utveckling. Här måste nya metoder utarbetas för att ta till vara klenvirket. Det skulle skapa flera tusen arbetstillfällen. Här har forskningen återigen en stor uppgift att fylla.

Till sist, herr talman: Är skogsskötseln tillfredsställande i vårt land? Att skörda skog för att få pengar är något som alla skogsägare gör utan tillsägelse. Men det går trögare när man skall lägga tillbaka pengar för återväxtåtgärder – hyggesrensningar, planteringar m. m. Samma är förhållandet när ungskogarna behöver röjas. Det skall villigt erkännas att

det blivit något bättre den senaste tiden, men det är inte helt tillfredsställande. Trots skogsvårdslagen återstår det mycket att göra i de svenska skogarna. Den eftersläpning som råder skulle i skogslänen ge arbete åt många människor. Därför hälsar jag med tillfredsställelse det initiativ som tagits av landshövdingarna i Västernorrlands och Jämtlands län, där de helt ställer sig bakom regeringens förslag om ett intensifierat skogsvårdsprogram. Det är hög tid att detta utarbetas snarast.

Vad jag med mitt anförande efterlyser är ett skogsvårdsprogram med högre målsättning än nu och tillika omarbetning av skogsvårdslagen. Jag efterlyser också en mera målmedveten forskning i fråga om skogen. Detta gäller även industrin som förädlar skogens produkter. Det kanske kunde ge ytterligare arbetstillfällen. Vi får komma ihåg att skogen är en av våra viktigaste råvarukällor. Därför bör den utnyttjas hundraprocentigt.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Herr Blomkvist beklagade sig över att en av moderata samlingspartiets tidigare talare i debatten i eftermiddag inte uttryckte någon glädje över att avtalsförhandlingarna snabbt förts i hamn. Låt mig, som har många års erfarenhet som företagare och som minns många alltför utdragna avtalsförhandlingar, uttrycka min och jag tror faktiskt samtliga företagares – och även konsumenternas – tillfredsställelse över att avtalsförhandlingarna snabbt slutfördes och över att det inte blev någon konflikt eller några andra dramatiska händelser i samband med förhandlingarna.

Till herr Wikner vill jag gärna säga att anledningen till att företagarna ibland ser sig nödsakade att rationalisera inte är en önskan att friställa människor, utan det är de ständigt stigande pålagorna som tvingar oss att rationalisera för att få verksamheten lönsam och åtminstone kunna behålla så många som möjligt av våra anställda. Så är det, herr Wikner.

Statsministern presenterade – mot gällande praxis i riksdagsarbetet – först vid remissdebattens början i går regeringens förslag till ekonomisk-politiska åtgärder. Det presenterades i form av en stencil på två sidor, som delades ut till pressen – inte till ledamöterna – ungefär samtidigt som statsministern läste upp det i riksdagen. Som bekant är det regeringens uppgift att vid riksdagens öppnande i finansplanen dra upp riktlinjerna för den ekonomiska politiken. I år väntade man med förslaget till dess den allmänna motionstiden var slut. Det tyder på en viss nonchalans mot riksdagen, det försvårar för oppositionen och det försenar riksdagsarbetet.

I det stimulanspaket som regeringen presenterade föreslås åtgärder till en sammanlagd kostnad av 2 800 miljoner kronor – en summa som i sista hand skall betalas av skattebetalarna. Syftet med dessa miljoner är att värna om sysselsättningen, dämpa prisstegringarna och förstärka köpkraften. Det är utan tvivel i hög grad angelägna uppgifter. Men jag kan inte dela regeringens uppfattning att det nuvarande läget på arbetsmarknaden – arbetslösheten, prisstegringarna och återhållsamheten i fråga om investeringar och konsumtion – huvudsakligen beror på oljekrisen. Vi hade i stort sett samma problem långt före olje- och energikrisen.

Den egentliga orsaken till det nuvarande läget på arbetsmarknaden i landet och alldeles speciellt i det s. k. stödområdet är att den "aktiva näringspolitiken", som regeringen på rekommendation av LO-kongressen lagt fast och envist håller fast vid, har misslyckats och medfört arbetslöshet – särskilt framträdande inom det allmänna stödområdet –, ofta förekommande permitteringar, rekord i konkurser, företagsnedläggelser osv.

Enligt vår uppfattning inom moderata samlingspartiet är det den av regeringen förda näringspolitiken som är den egentliga orsaken till nuvarande situation på arbetsmarknaden. De instrument regeringen använt sig av är dels vissa selektiva åtgärder – punktinsatser – som kanske hjälpt på ett ställe men försvårat eller stjälpt på ett annat, dels ständigt återkommande höjningar av företagarens sociala avgifter, ATP-uttag och under de senaste åren den allmänna arbetsgivaravgiften, den s. k. löneskatten. Resultatet har blivit försämrad lönsamhet och stigande priser för konsumenterna på så gott som alla svenska varor – inte minst på livsmedel – och dessutom en registrerad arbetslöshet på för närvarande ca 87 000 personer och ytterligare en dold arbetslöshet på ca 260 000, däri inräknade latenta arbetssökande och de som är sysselsatta utanför den reguljära arbetsmarknaden men vilkas löner och ersättningar till stor del skall betalas av dem som är sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden. Det kan inte stimulera till ökat nyföretagande eller ökade investeringar.

Finansministern tröstade sig i går med att referera till några intervjuer med representanter för branscher som huvudsakligen levererar på export. Det är förvisso riktigt att *de* har order inne för ganska lång tid framåt, men hur ser det ut för hemmaindustrin – de mindre och medelstora företagen som dock normalt sysselsätter ca 900 000 människor? Och hur ser det ut med sysselsättningen i allmänna stödområdet – i Norrland? Av regeringens finansplan eller stimulanspaket kan man icke utläsa några förslag som ger den nyssnämnda sektorn inom näringslivet möjligheter att arbeta och utvecklas under samma villkor som det övriga näringslivet. Med tanke på den betydelse som denna sektor har – något som finansministern själv betonade i går – och med hänvisning till alla de förslag som jag och många andra talare under årens lopp framfört i detta avseende hade det verkligen varit på tiden att regeringen uppmärksammat och beaktat denna sektor i år i finansplanen eller i stimulanspaketet. Åtskilliga förslag som går ut på att skapa stimulans och konkurrens på lika villkor för denna sektor återfinns bland årets motioner av representanter för såväl moderata samlingspartiet som folkpartiet och centern. Jag hoppas verkligen att dessa motioner vid årets riksdag får en positivare behandling än tidigare såväl i utskotten som sedan slutgiltigt i kammaren och att den diskriminering och det misstänkliggörande av denna sektor, som kom fram även i debatten i går kväll, bringas att upphöra.

Ungefär på samma sätt förhåller det sig med regeringens intresse för stora delar av det s. k. stödområdet – de fyra nordligaste länen, Hälsingland, delar av Dalarna, Värmland, Dalsland och norra Bohuslän, Gotland och Öland. Utvecklingen i dessa områden har varit av den art att den medfört stora problem genom den befolkningsomflyttning som

skett. Detta har gjort att tidigare kulturområden blivit ödebygder. Rationaliseringen inom skogs- och jordbruket har minskat antalet arbetstillfällen. Regeringens agerande med selektiva åtgärder och dess bristande intresse för jordbruket inom det aktuella området har påskyndat denna negativa utveckling. De åtgärder som vidtagits har varit otillräckliga för att råda bot på den nuvarande situationen. Det viktigaste – som vi ser saken i moderata samlingspartiet – måste vara att skapa ett mer livskraftigt näringsliv inom hela landet och inte minst inom det allmänna stödområdet. Detta nås enligt vår mening bäst och till lägsta kostnader genom generella åtgärder. Åtgärderna måste vara av såväl sysselsättningspolitisk som socialpolitisk art. Investeringar som ger en mer differentierad och rikare arbetsmarknad bör stödjas. De bör ställas i relation till samhällskostnaderna vid ökad inflyttning i de regioner som redan har hög befolkningskoncentration.

Moderata samlingspartiet har i sitt handlingsprogram klart uttalat, att regionalpolitiken i vidaste mening är en av statens huvuduppgifter. Samhället kan genom en utbyggd regionalpolitisk planering och genom ökad satsning på investeringar förbättra samhällsservicen inom utbildnings-, kommunikations- och miljövårdsområdena.

Ett konkurrenskraftigt lönsamt näringsliv är den viktigaste förutsättningen för att det allmänna stödområdet skall kunna behålla sin befolkning. De klimatiskt betingade högre byggnads- och anläggningskostnaderna samt uppvärmningskostnaderna – framför allt i Norrland – bör utjämnas med fördelaktigare avskrivningsregler vid beskattning av fastigheter.

För att förbättra näringslivets konkurrensmöjligheter inom det området bör man eftersträva direkt kostnadssänkande åtgärder. En sänkning av den utgående arbetsgivaravgiften, löneskatten, är ett från många synpunkter lämpligt hjälpmedel. En sänkning av denna med 2 procentenheter inom det allmänna stödområdet, som vi föreslagit, kan genomföras utan att det påverkar det framtida ställningstagandet till den regionalpolitiska målsättningen.

Det kommunala skattetrycket är högst inom de områden som är mest i behov av lokaliseringsfrämjande åtgärder. Detta har till följd bl. a. att få företag vill etablera sig i dessa kommuner. En utjämning av det kommunala skattetrycket är ett viktigt element i regionalpolitiken. Bestämmelserna om fördelning av kommunala skatter mellan produktions- och huvudkontorskommuner bör ses över för att få ett rättvisare skatteuttag. Statliga företag med huvudsaklig produktion inom stödområdet bör inte, som nu ofta är fallet, ha den centrala administrationen förlagd till ort utanför stödområdet.

Utveckling av befintliga företag, nyetablering och filialbildning av företag bör underlättas genom att företagen får uppbära utbildningsbidrag för utbildning och inskolning av personal. Riktmärket för varje företagslokalisering bör vara att skapa lönsamma och därmed utvecklingsbara företag som på sikt utan subventioner kan trygga och öka sysselsättningen.

Stimulansåtgärderna bör enligt vår mening kanaliseras till orter som kan tänkas utgöra kärnpunkter i en utvecklingsbar region, detta för att

resurserna skall utnyttjas på effektivaste möjliga sätt. Den av riksdagen 1972 beslutade ortsstrukturen får inte betraktas som något för all framtid givet utan endast som en vägledning.

Statens institut för företagsutveckling (SIFU) spelar en viktig roll i ut- och fortbildningshänseende. Riksdagen har tidigare fattat beslut om att en ökad regionalisering skall ske av den nuvarande SIFU-verksamheten. I Norrlandslänen finns det i dag två SIFU-kontor – i Härnösand och Luleå. Dessa båda kontor betjänar ett område på drygt 200 000 km^2.

De mindre och medelstora industriföretagen och handelsföretagen har behov av att SIFU-kontoren finns på rimligt avstånd. Enligt vår mening måste dessa kontor vidareutvecklas, om de över huvud taget skall kunna göra sin tjänst.

Det regionalpolitiska stödet bör enligt vår mening i moderata samlingspartiet vara av den karaktären att det är allmänt företagsstimulerande och ej som många selektiva åtgärder hämmande för den redan befintliga företagsamheten. Utformningen av stödet bör ske på följande sätt:

Det bör i princip kunna lämnas till alla typer av företag och sammanslutningar av företag.

Underlaget för stödet bör utvidgas till att förutom ny-, till- och ombyggnad även omfatta förvärv av rörelsefastighet samt investeringar och rationaliseringar, utbildning och marknadsföring som kan bedömas vara av väsentligt värde för att produktionen skall kunna fortgå och/eller vidareutvecklas.

Transportpolitiken är speciellt viktig då det gäller de norra delarna av landet med sina långa avstånd. Transportkostnaderna är där större än i landet i övrigt, vilket medför ett ogynnsamt konkurrensläge. Vi vill i detta sammanhang föreslå följande åtgärder:

Den av klimatet besvärade norrländska sjöfarten bör främjas genom förbättrade isbrytnings- och dockningsresurser.

Statens järnvägars tariffer för gods- och persontransporter spelar en viktig roll i de regionalpolitiska sammanhangen. Man bör därför pröva frågorna om maximitariffer, en bättre taxemässig samordning mellan buss- och järnvägsresor samt på försök pröva en generell taxesänkning.

Olje- och bensinpriserna är högre i Norrland än i övriga landet. De kommer ju dessutom att ytterligare höjas. Detta är speciellt allvarligt då åtgången på grund av klimatförhållandena och de långa transporterna är mycket stor. Som ett led i regionalpolitiken bör dessa merkostnader kompenseras genom lägre skatteuttag vid införsel av bensin och olja till norrländska hamnar.

En snabb upprustning av länsvägnäten och då särskilt med avseende på broarnas bredd och bärkraft bör komma till stånd.

Den av riksdagen 1973 beslutade sänkningen av flygpriserna är ett steg i rätt riktning. Det bör dock observeras att de ändrade biljettpriserna inte i första hand tillkom som någon form av persontransportstöd, utan närmast som ett resultat av differentiering av de statliga flygplatsavgifterna. Ytterligare åtgärder i prissänkande riktning för Norrlandsflyget är erforderliga.

Riksdagen beslöt 1973 om en sänkning av telefontaxorna på långa

avstånd. Utvecklingen mot en utjämning av taxorna hälsar vi med tillfredsställelse. Vi anser dock att utredningsarbetet snarast bör fullföljas i enlighet med riksdagens tidigare uttalanden om en ytterligare utjämning.

Många skäl talar för att jordbruket bör ges möjligheter att fungera i hela landet. Ett motiv härför att beredskapskravet, men även från regionalpolitiska synpunkter är det viktigt. En bygds förutsättningar att fungera som en god miljö för expanderande näringar av alla slag förbättras genom ett livskraftigt jordbruk. Kulturlandskapet försvinner om åkrarna växer igen, och även från konsumentsynpunkt är en produktion önskvärd, som utan alltför långa transportavstånd kan tillgodose behovet av färskvaror av olika slag.

Jordbrukarna känner stor oro inför utvecklingen. Då jordbruket läggs ned försvinner underlaget för jordbrukets förädlingsindustrier. Det måste ligga i samhällets intresse att förbättra jordbrukarnas arbetsbetingelser så att framtidstro och investeringsvilja återvänder.

Enbart Norrland utgör ca 58 procent och det allmänna stödområdet i sin helhet ca 70 procent av landet! Mot den bakgrunden hemställer jag att respektive utskott och därefter riksdagen vid behandling av de frågor jag här berört, och som återfinns i form av motionsförslag från moderata samlingspartiet, mig själv och sannolikt många andra, får en tillfredsställande, positiv behandling vid årets riksdag.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordgren sade att det var statens pålagor som tvingade företagen att rationalisera. Det bestrider jag i högsta grad. Jag vidhåller att i botten för företagarna ligger vinstintresset – människan kommer i andra hand.

Då det gäller skogsarbetarna förhåller det sig på det viset att man tidigare faktiskt behandlade skogsarbetarna som redskap. Då man behövde en skogsarbetare ryckte man en sådan till arbetet. Därmed visade man inte särskilt stor omsorg om skogsarbetaren. Det var ett mycket hårt arbete, och betalningen var dålig. Det var i hög grad dessa förhållanden som tvingade skogsarbetarna från skogsarbetet. Därom tror jag inte att det råder några delade meningar, utan den uppfattningen är väl allmän. Skogsbolagen tvingades således till rationaliseringar för att kunna tillgodogöra sig skogen.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det förhåller sig precis tvärtom. Min erfarenhet från mindre och medelstora företag är att vi där är mycket angelägna om arbetskraften. Vi är beroende av den men naturligtvis också beroende av att få företaget att gå ihop, att få det lönsamt. Annars kan vi inte driva det vidare utan blir tvingade att avskeda eller permittera, och det vill vi inte göra. Vi vill slå vakt om våra anställda.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att jag naturligtvis vill att företagen skall gå med vinst, men att de onormala vinsterna skall fördelas rättvist mellan människorna. Det är väl naturligt att jag har en annan värdering än herr Nordgren, för vi har ju olika politiska uppfattningar.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi närmar oss tydligen varandra. Jag kan hålla med herr Wikner om att det inte bör förekomma onormala vinster, men jag tvivlar på att det är många företag i dag i vårt land som går med onormala vinster. Större delen av hela vår svenska företagsamhet är en seriös företagsamhet som vill både de anställdas och samhällets bästa och som säkerligen deklarerar sina vinster korrekt. De är sannerligen inte onormalt stora. Att så ej är fallet ser vårt skatte- och avgiftssystem till.

Herr STADLING (s):

Herr talman! Jag skall även i år beröra vissa förhållanden i skogsbruket, som jag delvis anknöt till vid fjolårets remissdebatt. Sedan dess har vi upplevt en betydande konjunkturuppgång inom skogsbruket. Hur uthållig den blir är det väl i dag omöjligt att förutsäga. Behovet av de råvaror som skogsbruket producerar tycks dock – åtminstone på längre sikt – öka inom de marknader som är intressanta för oss.

Skogsbrukets betydelse för vår samhällsekonomi bör väl i dag vara väl bekant för alla som aktivt tar del i samhällsdebatten, och den har också omvittnats här tidigare. Skogsstyrelsens generaldirektör har bl. a. i en artikel i facktidskriften Skogen förra året på ett alldeles utmärkt sätt belyst dessa frågor.

Artikeln klarlägger på ett även för lekmannen begripligt språk bl. a. de konsekvenser för samhällsekonomin som kan förväntas beroende på vilken skogspolitik samhället väljer. I artikeln fastslås att skogspolitiska riktlinjer grundade på långsiktiga bedömningar måste fastläggas. Han anför vidare att intensiteten i skogsvården inte får tillåtas bli direkt beroende av, som det heter, marknadskrafternas spel.

Bland de åtgärder som föreslås för att på kort sikt förbättra skogstillståndet och råvarusituationen utan att äventyra den långsiktiga produktionen nämns röjning och gallring. Samma förslag beträffande åtgärder framförde jag för ett år sedan i den allmänpolitiska debatten, då även som en åtgärd för att förbättra sysselsättningen i Norrlands inland. Arbetskraften har där under en tjugoårsperiod reducerats med inemot 80 procent trots dessa stora behov av skogsförbättringsåtgärder.

Jag har i år tillsammans med några partivänner väckt en motion som syftar till ganska långtgående åtgärder på detta område. Bl. a. tar vi upp frågan om ett finansieringssystem för ett långsiktigt skogsvårdsprogram. Länscheferna i Västernorrlands och Jämtlands län har i särskilda skrivelser till jordbruksministern efterlyst ett positivt ställningstagande till ett intensivt skogsvårdsprogram för sina förvaltningsområden.

I det material som då överlämnades återfinner vi beträffande skogsvården förslag om bl. a. inhämtning av eftersläpningen i röjningarna

för att garantera råvarutillgången och intensifierad skogsodling för att säkerställa de mer långsiktiga behoven.

Jordbruksministern har i årets statsverksproposition aviserat förslag om vissa åtgärder till stöd för det norrländska skogsbruket. Vi ställer stora förhoppningar på detta och förväntar att åtgärderna kan sättas in snarast möjligt.

Jag anser mig inte kunna klarare beskriva det skogliga tillståndet än vad de experter jag här åberopat har gjort. Däremot tror jag, att jag har en starkare upplevelse av sysselsättningsproblemen inom området än vad experterna kan redovisa. För mig framstår därför en rejäl satsning från samhällets sida som ytterst nödvändig i detta avseende. När det dessutom, som i detta fall, är möjligt att kombinera en förbättring av sysselsättningsläget i dag med en motsvarande effekt på lång sikt torde inget tvivel råda om värdet av dessa satsningar från samhällets sida.

Avslutningsvis vill jag uttala den förhoppningen att de som skall bygga upp de eventuella stödformerna söker finna lämpliga modeller, som dels kan aktivera skogsägarna till egna insatser, dels kan bli lätta att hantera.

För Norrlands del kunde t. ex. en förstärkning av det s. k. norrländska skogsproduktionsanslaget vara tilltalande. Ett samråd med de virkeskonsumerande industrierna kan kanske också ge till resultat att gallringsvirket premieras.

Alla parter bör ju vara intresserade av de effekter en god skogsvård för med sig – hög sysselsättning i skogsbruket i dag, bättre slutavverkningsbestånd och därmed billigare virke i framtiden.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Energikrisen med 21 dagars drivmedelsransonering och prisstegringar på bensin och oljor – i vissa fall mångdubbla – har gett oss en värdefull erfarenhet, en lärdom som sannerligen måste tas ad notam. Det har klart bevisats hur oerhört känsligt allting är för händelser i vår omvärld, hur fort allting påverkas av ting som vi inte kan råda över, hur mycket annorlunda det kan vara från den ena dagen till den andra.

Inom livsmedelssektorn har under de senaste åren en radikal förändring skett. Livsmedelssituationen i världen är skrämmande. Förändringarna till det sämre har gått snabbare än vad någon väntat. Inte ens – som det har uttryckts ibland – de värsta olycksprofeterna kunde drömma om den massvält och den död på grund av brist på mat ute i olika delar av världen som dagligen är ett faktum.

1967 års jordbrukspolitiska beslut, som dikterades av den dåvarande socialdemokratiske jordbruksministern och genomdrevs av den socialdemokratiska majoriteten mot centerns och de övriga borgerliga partiernas motstånd, låg helt utanför en realistisk bedömning av livsmedelssituationen. Inte minst gällde detta i belysningen av den kända stora folkökningen i världens alla delar. Redan då var underförsörjningen påtaglig och svälten stor. Men regeringens talesmän förfäktade den gången att om bara den svenska jordbruksproduktionen skars ned, skulle de svenska hushållen förbilliga sitt matkonto i inte ringa utsträckning. Vi skulle få möjlighet att från utlandet importera livsmedel till betydligt lägre priser än vad framställningskostnaden belöpte sig till här hemma,

hette det från socialdemokratin. Det fanns t. o. m. de som förfäktade den idén att det vore bäst om vi över huvud taget inriktade vår livsmedelsförsörjning på importerade råvaror.

Nu blev det visserligen inte riktigt så som de värsta ivrarna för en rasering av det svenska jordbruket gjorde sig till talesmän för. Men nedskärningen blev stor nog att åstadkomma svåra återverkningar framöver. Och priserna sedan! Även om det alltjämt funnits tillräckligt med matråvaror att importera, till vilka priser hade det blivit? Förhållandet är att världsmarknadspriserna på många av livsmedelsråvarorna är betydligt högre än de svenska varornas priser på hemmamarknaden. Om vi blev helt beroende av världsmarknaden skulle naturligtvis priserna stiga väldigt i höjden. Den bedömning som regeringen den gången gjorde var således felgrundad. Prisutvecklingen i fråga om bensin och oljor just nu är ett exempel på vart det kan leda om vi blir helt beroende av utlandsmarknaden. Därför vågar jag påstå att det svenska folkhushållet i dag kan känna tacksamhet för att vi den gången ändå lyckades förhindra en rasering av svenskt jordbruk. Det bör i rättvisans namn tilläggas att de senaste årens regeringssammansättning och jordbruksministrar – jag talar i pluralis i det sammanhanget – har annorlunda bedömt värdet av ett svenskt jordbruk än vad som gjordes 1967.

Jordbruksminister Svante Lundkvist har i ett anförande häromdagen sagt, enligt vad tidningspressen återger i dag: "Världslagren av spannmål är på så låg nivå att de endast motsvarar några veckors världskonsumtion." Jordbruksministern yttrade vidare: "I-ländernas folk tar i anspråk en allt större andel av de samlade resurserna. Detta är livsmedelsförsörjningens dilemma i ett nötskal – i en del av världen svält och umbäranden – i en annan, överflöd och bantningsbekymmer."

Jag är mycket tacksam för att jordbruksministern gjort detta uttalande. Det överensstämmer med vad vi från centern mer än en gång har framhållit. Vi har sagt att vårt lands jordbruksproduktion är ingen isolerad företeelse utan en i ordets verkliga mening global sådan.

Det förekommer nämligen inget överskott, om vi blott får en riktig fördelning av livsmedlen i världen. Får jag tolka herr Lundkvists uttalande så, att han är beredd att gå centern till mötes då vi kräver att all jordbruksjord – åkerjord och betesmark – som lämpligen kan brukas och vidmakthållas, bör utnyttjas för livsmedelsproduktion?

Självfallet kan ingen med säkerhet skåda in i framtiden, men ett vet vi: att priset på sådana förnödenheter som jordbruket behöver i produktionen, såsom konstgödsel och importerat proteinfoder, aldrig mera kan köpas till låga priser. Oljepriset är en av orsakerna härtill. Detta gör att jordbruket med all säkerhet blir nödsakat att minska användningen av dessa produktionsfaktorer. Det i sin tur återverkar på produktionen. En nedgång av utvinningen per arealenhet blir en följd av detta – det är helt klart.

För vår försörjnings vidkommande, såväl när det gäller det dagliga behovet som när det gäller beredskapslagringen, blir det nödvändigt att ingen ytterligare minskning får ske av den svenska jordbruksarealen. I stället måste all jordbruksjord – åkerjord och betesmark – som lämpligen kan brukas och vidmakthållas, utnyttjas för livsmedelsprodukt-

tion. Vidare bör god jordbruksjord så långt möjligt skyddas från exploatering för tätbebyggelse och vägbyggen. Det är nödvändiga – jag vill påstå akuta – åtgärder, som centern i partimotion till årets riksdag föreslagit.

Det skydd som jordbruksjorden och bondeskogen tidigare åtnjöt med den s. k. bolagsförbudslagen och bestämmelserna i jordförvärvslagen var ett instrument för att bevara jord och skog i deras ägo, som ämnade bruka dessa viktiga naturtillgångar; med andra ord för att skydda jord och skog mot spekulativa intressen. För dem som ämnar förvärva jord och skog för att själva bruka desamma finns dock numera inget effektivt skydd. Jorden och skogen har blivit det spekulationsobjekt som centern befarade i samband med bolagsförbudslagens slopande. Detta har åstadkommit mycket höga priser på jordbruksenheter, såväl på rena jordbruksjordar som på kombinerade jord- och skogsgårdar. Priserna har stigit så till den milda grad att det av ekonomiska skäl är praktiskt taget otänkbart för jord- och skogsbrukare att göra nyförvärv eller kompletteringsköp av jord och skog. Köpeskillingen för dessa enheter ligger väsentligt över det värde som anses vara möjligt att betala när fastigheterna skall användas för jordbruks- och skogsbruksändamål.

Det är ytterst angeläget att här i detta land de människor, som praktiskt ämnar bruka jord och skog, garanteras förvärv till överkomliga priser. En sådan prispolitik måste garanteras att värdena ligger i nivå med de ekonomiska förutsättningarna för jord- och skogsbruket. Endast härigenom skapas en trygghet för vår livsmedelsförsörjning.

Vårt land bör inte bidra till att svälten ytterligare förvärras på grund av att Sverige blir beroende av andra länders jordbruksproduktion. Genom familjejordbrukets bestånd och utveckling garanteras tillika en bättre och billigare miljö- och naturvård. Vi har därför i en centermotion hemställt "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en omedelbar översyn av gällande bestämmelser och tillämpad praxis beträffande tillståndsgivningen för förvärv av jordbruks- och skogsfastigheter". Och, herr talman, det var egentligen mitt ärende under denna allmänpolitiska debatt att starkt stryka under nödvändigheten av att vi bevarar jord och skog i jordbrukarnas händer.för att trygga vår framtida försörjning med livsmedel.

Herr HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Det kan synas som om frågorna om jord och skog har kommit att dominera det här avsnittet av den allmänpolitiska debatten, och det kan vara förklarligt, då många av oss representerar de delar av landet där jordbruket och skogsbruket är de viktigaste och mest avgörande näringarna. Jag har egentligen, herr talman, begärt ordet i denna debatt för att – i likhet med herr Stadling – ge uttryck åt min stora tillfredsställelse över att jordbruksministern i årets statsverksproposition anmäler att han avser att under vårriksdagen framlägga en proposition om intensifierad skogsvård i Norrland. I avvaktan på den propositionen redovisar också jordbruksministern ett förslagsanslag på 10 miljoner kronor för budgetåret 1974/75.

Det här är ett initiativ som säkerligen kommer att få den allra största

betydelse för den skogsindustriella utvecklingen i Norrland, både i det korta och i det längre perspektivet. Jag vill gärna beteckna detta som en regionalpolitiskt mycket betydelsefull insats, kanske t. o. m. den viktigaste i dag för skogslänen. Vi vet nämligen genom en rad undersökningar att om skogsnäringen skall kunna bibehålla sin starka position i svenskt näringsliv erfordras kraftfulla åtgärder för att på sikt trygga virkestillgången. Grunden för dessa åtgärder ligger i intensifierad skogsvård.

Ser vi först på denna fråga i det kortsiktiga perspektivet finner vi att sysselsättningseffekten enbart inom Västernorrlands och Jämtlands län – enligt den utredning som framlagts av länsstyrelserna i de båda länen – under en 20-årsperiod skulle motsvara 600–700 nya sysselsättningstillfällen per år. Eftersom dessa nya sysselsättningstillfällen i huvudsak skulle tillkomma inom det inre stödområdet innebär det en mycket betydande förbättring av arbetsmarknaden. De skulle verksamt bidra till att förhindra en ytterligare uttunning av befolkningsunderlaget i våra hårdast drabbade områden, och tillsammans med de övriga åtgärderna på det regionalpolitiska området skulle detta ge det erforderliga underlaget för en bevarad samhällsservice inom betydande delar av Norrlands inland.

Därmed är jag inne på det mera långsiktiga perspektivet på denna fråga. Vi vet att det totala antalet industrisysselsatta under 1970-talet kommer att minska i hela landet. I den i förra veckan redovisade rapporten från SAP/LO:s näringspolitiska grupp, "Sysselsättningspolitik på 70-talet", konstaterar man bl. a. följande: För hela den varuproducerande sektorn bedöms sysselsättningen under perioden 1970–1980 komma att minska med drygt 300 000 personer, varav mer än 100 000 inom industrin, medan hela tjänstemannasektorn under samma tid skulle öka med drygt 500 000 personer, varav över 400 000 kommer på offentliga tjänster. Kommittén konstaterar vidare, att om man som grund för kraven på sysselsättningen lägger den målsättning som riksdagen 1972 antog för regionalpolitiken, nämligen "att människorna i de olika regionerna kan erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter", så skulle det enligt kommitténs alternativ att i alla län öka sysselsättningsgraden upp till den nivå som 1970 var den högsta, nämligen Stockholms läns med 69,8 procent, erfordras en sysselsättningsökning fram till 1980 av storleksordningen 300 000–400 000 personer. Av dessa skall 50 000–100 000 arbetstillfällen skapas i de sju skogslänen.

Kommittén fäster i sammanhanget uppmärksamheten på att de befolkningsramar, som fastslagits i det av riksdagen antagna programmet för regionalpolitiken, för flertalet av skogslänen innebär fortsatt befolkningsutflyttning fram till 1980 i ungefär samma takt som under perioden 1965–1970. År 1980 torde dessutom sysselsättningsgraden för Stockholms län ha stigit så mycket att detta i sin tur motiverar nya krav på regional utjämning i andra delar av landet.

Dessa antaganden om utvecklingen inom skogslänen bygger på att den procentuella minskningen inom jord- och skogsbruk förutses bli ungefär densamma under 1970-talet som under 1960-talet. Även om det totalt är färre personer som berörs av denna strukturrationalisering kommer det att innebära stora risker för att befolkningsunderlaget allvarligt sviktar på

många orter i Norrland, då främst i inlandet. Till detta skall läggas att i motsats till i övriga delar av landet kan inte tillväxten i den offentliga sektorn kompensera nedgången inom industrisysselsättningen i skogslänen. Det är därför som vi har anledning att med tillfredsställelse notera det förslag till skogsvårdsåtgärder som aviseras i årets statsverksproposition. Den sysselsättningseffekt som detta i dagsläget kan få i skogslänen kan bli avgörande för den norrländska skogsindustrins framtida råvaruförsörjning. Detta gäller både med avseende på tillgänglig arbetskraft i skogsbruket och med avseende på råvaran. Det ligger ingen överdrift i påståendet att en ytterligare uttunning av arbetskraftsunderlaget i Norrlands inland på sikt – och ganska snart – kan komma att skapa allvarliga rekryteringssvårigheter till denna för hela landet så viktiga basnäring.

Slutligen, herr talman, några ord om kostnaderna för de ökade skogsvårdsåtgärderna och formen för deras finansiering.

Det måste med hänsyn till ägarstrukturen vara angeläget att finna former för täckning av kostnaderna som tillgodoser rimliga krav på samhällsinsatser. Om vi enbart ser på ägarstrukturen i Västernorrlands och Jämtlands län finner vi att de allmänna skogarna endast omfattar 11 procent, medan bolags- och privatskogarna utgör 45 respektive 44 procent. Det borde därför vara möjligt att bygga upp en särskild fond för intensifierad skogsvård. Med hänsyn till skogsföretagens egna långsiktiga bedömningar bör det vara väl använda pengar att avsätta en del av vinsterna för dessa åtgärder. Det har för övrigt i en motion av herr Birger Nilsson i Östersund m. fl. till årets riksdag väckts förslag om uppbyggande av just ett sådant långsiktigt finansieringssystem för skogsvården. Enligt motionärerna skulle en så låg avgift som 25 öre per avverkad skogskubikmeter i hela landet tillföra fonden 17–18 miljoner kronor årligen.

Låt mig därför, herr talman, till sist uttala den förhoppningen att när vi nu har att förvänta ett ökat samhällsstöd till skogsnäringen skall det mötas av erforderliga insatser från näringens egna företrädare. Och med hänsyn till den vinstutveckling som de stora skogsföretagen redovisar för 1973 och som enligt uppgifter bedöms fortsätta i samma takt under 1974 borde det vara möjligt att finna former för en sådan gemensam satsning. Att satsa på skogen är att satsa för framtiden. I motsats till en rad andra viktiga råvaror är skogen en tillgång som ständigt förnyar sig. Det är därför viktigt att näringsliv och samhälle utnyttjar sina gemensamma resurser för att utveckla och förnya vår främsta råvara.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! När man i dag ser framåt ter sig utvecklingen mera oviss än den gjort på länge. Jag tänker då inte bara på vad som kan komma att ske här i riksdagen under 1974 utan framför allt på vad den minskade oljeproduktionen kan komma att innebära, inte bara för oss här i Sverige utan också internationellt sett. Även om bensinransoneringen har slopats är utvecklingen på detta område ganska oklar.

Oljan intar en nyckelposition när det gäller hela den västliga världens välstånd och produktion. Oljan är viktig inte bara ur bekvämlighetssyn-

punkt utan därför att den är ett värdefullt och på kort sikt nästan oundgängligt medel i produktionen. Vi kan utan tvekan konstatera att vår beredskap på detta område varit långt sämre än vad som varit önskvärt. Vi kan bara låta tanken gå vidare till den situation som skulle ha uppstått därest möjligheterna till oljeimport ytterligare hade begränsats och svårigheterna bestått under några månader eller ett år framåt.

Situationen har totalt förändrats sedan senaste världskriget. Hela vårt näringsliv och hela vårt samhälle är i dag långt mer beroende av import, framför allt av olja, än det var då. De senaste månadernas händelser på denna front har varit en väckarklocka för oss och för hela västvärlden. Jag tror att vi alla är överens om att vi nu är tvingade att satsa mer på att få fram alternativ när det gäller energiförsörjningen och att beredskapen på detta område väsentligt måste förbättras.

Jag skall i huvudsak beröra två frågor, nämligen trafik- och jordbruksfrågorna. Båda har anknytning till vad jag inledningsvis berört och båda är så betydelsefulla för hela vårt samhälle att särskild uppmärksamhet måste ägnas dessa två områden i den framtida beredskapspolitiken.

Först några ord om trafikpolitiken.

Vad har kännetecknat de senaste decenniernas trafikpolitik? Jo, en mycket kraftig övergång från spårbunden trafik till oljedrivna, enskilda eller kollektiva, trafikmedel. Man blir starkt oroad när inte ens kollektivtrafiken med bussar kan hållas i gång i normal omfattning på grund av restriktionerna under en så kort tid som det nu varit fråga om.

Järnvägarnas resurser har starkt begränsats genom nedläggning av linjer och indragning av stationer och hållplatser. På många håll har möjligheterna till att återupptaga järnvägstrafiken helt omintetgjorts genom upprivning och borttagande av rälsen. Situationen har starkt förändrats under dessa senaste årtionden. Framtidsbilden är oviss, och frågan är vad vi har i beredskap för en verklig krissituation. De senaste månadernas erfarenhet på detta område ger anledning till oro och eftertanke.

Av svaret på en fråga som jag ställde till kommunikationsministern alldeles i början av denna riksdag framgick att han kunde tänka sig att åter öppna nedlagda hållplatser vid befintliga järnvägslinjer. I många fall har den omfattande nedläggningen av hållplatser starkt bidragit till den minskade resefrekvensen på tågen. Jag hoppas att erfarenheterna från den nuvarande oljekrisen skall medföra en annan syn och ett annat handlingssätt från myndigheternas sida beträffande järnvägslinjernas och hållplatsernas vara eller inte vara. Skall det ligga något positivt i vad kommunikationsministern sade med anledning av min fråga behöver denna förändrade syn komma fram när man i fortsättningen gör förändringar.

Landsbygdens och glesbygdens folk har drabbats hårdast av de senaste årens nedläggningspolitik. Det är angeläget för dessa bygders befolkning och näringsliv att man inte glömmer bort deras problem och deras situation – alldeles speciellt i en tidsperiod då restriktioner måste vidtas. Den framtida beredskapspolitiken måste se mer realistiskt på att situationer som den vi nu har haft kan uppstå både snabbt och oförmodat.

Åtgärder för att stimulera kollektivtrafiken har ofta diskuterats, och

det nya uppslaget om införande av ett allmänt 50-kort är intressant och bör vidare utredas. Men förutsättningen för att allmänheten verkligen skall kunna utnyttja ett sådant kort är givetvis att kollektivtrafiken byggs ut ytterligare.

När det gäller godstransporterna skulle det givet vara av stor betydelse om det kunde ske en överflyttning av en del av de tunga och långväga transporterna till järnväg. Det skulle vara en fördel bl. a. ur trafiksäkerhetssynpunkt. Vi har då och då hört uttalanden från regeringens sida för en sådan överflyttning, men man har förgäves försökt finna någon konsekvent handlingslinje hos regeringen. Ser man på det beslut som riksdagen fattade förra hösten om förbindelsen mellan Danmark och Sverige finner man att den delen praktiskt taget helt glömdes bort i den proposition som presenterades. Vårt parti hade ett bestämt krav på att den spårbundna förbindelsen Helsingborg—Helsingör skulle byggas först, men majoriteten i riksdagen motsatte sig det yrkandet liksom kravet på en ytterligare utredning om förbindelsen Malmö--Köpenhamn — en utredning som även skulle pröva möjligheten att få in en spårbunden trafik i förbindelsen. Någon konsekvens mellan regeringens uttalanden på detta område och dess handling i omsorgen om den spårbundna trafiken har varit mycket svår att upptäcka.

Den andra fråga jag skulle beröra gäller jordbruket. Också här kommer jag självfallet in på de problem som oljesituationen medfört. När beslutet i höstas fattades om att ransonerings- och förfogandelagen skulle träda i kraft, hade jag inte väntat mig att den i så hög grad skulle rikta sig mot jordbrukarna, medan de flesta andra förbrukare i stort sett ställdes utanför. Enskilda personbilägare fick sina ransoneringstilldelningar oberoende av om de hade ett reservlager eller inte. Eldningsoljan för uppvärmning och industriändamål fick oljebolagen försöka ransonera efter vissa regler. Men jordbrukarna förbjöds att utan tillstånd ta någon enda liter dieselolja från befintligt eget lager. Nog var dessa hårda restriktioner mot jordbrukarna något onödiga! Jordbrukarna använder säkerligen inte sina traktorer mer än vad som är nödvändigt, allra minst om det föreligger risk för kommande svårigheter att anskaffa drivmedel. Nu är ju ransoneringen slut, och jordbrukarna har väl svalt förtreten över misstroendet, men de såg med ännu större oro — om myndigheternas avsikt verkligen var denna - att de först helt och hållet skulle förbruka sina lager innan de skulle få köpa dieselolja eller få sådan levererad på nytt.

Enligt uppgift i pressen skall det hos jordbrukarna totalt sett finnas lager av dieselolja, motsvarande fem sjättedelar av ett års normalförbrukning. Det utgör ett lager som finns hos förbrukarna, där det finns lagrat i relativt små kvantiteter, spridda i hela landet, och totalt sett utgör de ett värdefullt reservlager för beredskapsändamål. Att helt förbruka detta lager innan någon påfyllnad skulle få ske anser jag vara oförsvarligt ur beredskapssynpunkt. Trots att ransoneringen nu har upphört hoppas jag verkligen, om vi vid ett annat tillfälle skulle ställas i en liknande situation, att myndigheterna då skall ha omprövat sin syn på denna punkt. Enligt min uppfattning borde i stället frågan om åtgärder för att öka en reservlagerhållning av motorbränsle ute på gårdarna tas upp på nytt.

På 1950-talet drevs en viss propaganda för att jordbrukarna skulle hålla ett reservlager av motorbränsle, motsvarande minst ett års förbrukning. Som framgår av vad jag nyss sagt om det lager som man beräknar skall finnas ute på gårdarna har jordbrukarna i viss utsträckning följt den uppmaningen, och jag anser för min del att staten ur beredskapssynpunkt borde på ett eller annat sätt stimulera dem till ytterligare ökning av denna lagerhållning. Myndigheternas sätt att hantera ransoneringen nu har säkerligen dämpat intresset för fortsatt lagerhållning. Inte minst därför fordras nu en direkt stimulans för att intresset skall återkomma och därmed förutsättningar skapas för en fortsatt beredskapslagring.

Ser vi på jordbrukets situation i dagsläget, finner vi att avsättningsmöjligheterna och prisutvecklingen inom jordbruket totalt förändrats under de senaste åren. Från att det under hösten 1972 har varit stora avsättningssvårigheter för brödspannmål och ett pris som var mindre än hälften av det svenska inlösenpriset, har vi ett år senare kunnat konstatera en mycket stark efterfrågan, där priset tidvis har legat på en nivå som motsvarat minst dubbelt så mycket som det pris de svenska jordbrukarna får. Så snabbt kan förhållandena förändras. Det understryker vad centern många gånger har hävdat, nämligen att det s. k. värdsmarknadspriset inte är något utslag av produktionskostnaderna, dvs. inget verkligt världsmarknadspris, utan ett pris på överskottskvantiter. Blir det en bristsituation, stiger priserna mycket snabbt; finns det överskott, kan även med ett relativt litet överskott den situationen uppstå, att det blir en stark dämpning av priserna. Det senaste årets prisutveckling på jordbruksprodukter på världsmarknaden ger oss klart besked om att en import av billiga livsmedel, eller, om vi skulle gå ännu längre och importera en stor del av vårt behov av livsmedel, utgör ett klart bevis för de oerhörda risker en sådan politik skulle innebära. En egen livsmedelsproduktion är den tryggaste för folkhushållet, i längden säkerligen den billigaste och den bästa för konsumenterna och ur beredskapssynpunkt absolut nödvändig.

Jordbruket står inför en ny avtalsperiod, som börjar den 1 juli. Det är angeläget att man i detta nya avtal skapar förutsättningar för en sådan utveckling att vi i stora drag själva kan producera vårt behov av livsmedel.

Även det internationella sockeravtalet löper ut den 1 juli, och här är det verkligen önskvärt att den svenska sockerodlingen utökas, i första hand till den areal som sockerbruken nu kan avverka, och på sikt inriktar sig på den areal på 50 000–55 000 hektar som under många år odlades i vårt land. Samhället bör också på allt sätt stödja den intensiva verksamhet som nu pågår genom försök, forskning och förädling för att få fram mer proteinrika produkter. Bristen och det senaste årets prishöjningar på dessa produkter på världsmarknaden bör bidraga till att detta verkligen blir allas intresse.

Strukturrationaliseringen inom svenskt jordbruk pågår med stor snabbhet. Antalet jordbruksenheter som år 1961 utgjorde 282 000 har sedan dess minskat med nära hälften och utgör enligt senaste räkning 143 000. Strukturrationaliseringen bör inriktas på att av mindre enheter skapa bärkraftiga jordbruk. Målsättningen bör vara den successiva uppbyggnaden av familjejordbruk, och större hänsyn bör tas till

möjligheterna till sysselsättning för tillgänglig arbetskraft än det arealtänkande som så ofta framträder vid myndigheternas handläggning. En kombination jord och skog eller vegetabilie- och animalieproduktion kan många gånger skapa bättre möjligheter till lönsamhet och sysselsättning än stora arealer.

Till sist ett par ord om jordbruket och skattefrågan. När vi sista gången förra året här i riksdagen diskuterade jordbrukarnas inkomstbeskattning väntade jag mig faktiskt att regeringen vid 1974 års vårriksdag skulle komma med ett förslag, som äntligen skulle ta bort den orättvisa som sambeskattningen utgör. Men ingen proposition därom har aviserats, och det verkar som om det föreligger mycket större svårigheter att här göra en förändring än att förändra skattesystemet för alla andra i vårt samhälle. Jag tvivlar mycket starkt på att det är fråga om svårigheter. Problemet ligger väl närmast i en bristande vilja att här göra en förändring.

Herr talman! Jag har berört några frågor som i dag är aktuella. År 1974 är på många sätt ett ovisst år – ett år fyllt av problem – men också ett år då viljan till samförstånd och till hänsyn till varandras åsikter kommer att prövas på ett särskilt sätt.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande helt koncentrera mig på några lokala problem.

Kopparbergs län är ett län som behöver ett mer differentierat näringsliv, detta för att den tidigare negativa utvecklingen skall förvandlas till en positiv utveckling. Länet har förlorat flera tusen arbetstillfällen genom rationaliseringar. Bara inom skogs- och jordbruket försvann under 1960-talet ca 6 000 arbetstillfällen samtidigt som många industrier har rationaliserats.

Utvecklingen har varit mycket ojämnt fördelad i länet. Länet som helhet minskade ju befolkningsmässigt under många år ända fram till i fjol, då en viss stagnation inträdde som förhoppningsvis skall vändas till en mer långsiktig befolkningsuppgång. Vissa delar av länet har drabbats mycket hårt av befolkningsminskning. Stor tillit har ställts till samhällets stödåtgärder. Länet har givits mycket pengar i lokaliseringslån och lokaliseringsbidrag, men mer behövs. Samtidigt har aktiviteten varit hög för att komma in i stödområdet och för att få så stor del av länet som möjligt till det inre stödområdet. Allt detta har varit nödvändigt och till nytta för näringslivet.

Nu behövs fler och nya grepp. Länets socialdemokrater har väckt en motion, syftande till särskilda åtgärder för norra och västra delarna av länet. Det är de delar av länet som under längsta tiden varit utsatta för de svåraste motgångarna. Vårt krav i motionsyrkandet är att en genomgripande sysselsättningsplan utarbetas med särskilt beaktande av möjligheten att åstadkomma skogsindustriell utveckling samt förbättrade transportförhållanden. Låt mig i anslutning till detta säga att förhoppningen är att man skall kunna förädla skogsprodukter också i ett område med skogen nära intill och att goda transportförutsättningar skall skapas för uttransport av färdiga produkter.

Staten har satsat mycket pengar i privat industri i länet. Jag hoppas att det skall finnas stort intresse från statliga företag att i allt större utsträckning etablera sig industriellt inom stödområdet, alltså satsningar på statliga industrier i ett område som behöver allt tänkbart stöd för att få ett allsidigt näringsliv. Det skulle vara glädjande om statliga företagssatsningar skedde i såväl skoglig förädlingsindustri som i form av andra industrisatsningar inom länets norra och västra delar.

Olika åtgärder behövs också för att stimulera ett ökat uttag ur skogen så att avverkningarna kan bli av samma storleksordning som tillväxten. Detta skulle skapa många arbetstillfällen och behöver därför all tänkbar uppmärksamhet.

De delar av länet som drabbats hårt av befolkningsminskning har också fått minskad sysselsättning inom den offentliga sektorn. Vi ställer krav på offentlig service och då också satsningar på den offentliga sektorn. Ett län -- och speciellt delar därav - där sysselsättningen varit vikande behöver hjälp från ett starkt samhälle för att klara en samhällsuppbyggnad och god samhällelig service. Detta gäller läkare, sjukvårdsresurser i övrigt, socialvård, en väl fungerande veterinärorganisation, polisorganisation, skolor och andra för människorna nödvändiga samhällsfunktioner. När problem och svårigheter uppstår, är det till samhället som kravet på hjälp ställs. Vi som bor i en mindre expansiv del av landet måste sätta vår tillit till samhället och dess organ för att få garantier för en tryggad framtid. För de områden som ligger utanför de mera expansiva regionerna skulle tankegångar som förs fram av missnöjespolitiker vara förödande.

Det privata näringslivet har visat litet intresse för satsningar utan samhällsstöd, speciellt i områden som bedömts vara geografiskt mindre gynnsamma. Egentligen är det ju löntagarnas pengar som satsas i form av lån eller bidrag, och vill man att samhället skall ge stöd, då bör också ägarförhållandet ifrågasättas. Av den anledningen tycker jag att vi som bor mindre centralt måste ställa våra förhoppningar till samhällsinsatser och då naturligen i form av statliga industrisatsningar. Statliga basindustrier men även andra former av statliga industriinvesteringar är mycket glädjande och bör på allt sätt prövas och understödjas. Personligen hälsar jag med största tacksamhet alla statliga företag välkomna till Dalarna, speciellt om de etablerar sig i norra och västra delarna av landskapet.

Jag vill till slut, herr talman, uttrycka min tillfredsställelse över att staten - enligt vad statsministern sade i går – har planer på att bygga ett oljeraffinaderi. Skall staten då ha någon samarbetspartner, så hoppas jag att ingen annan än konsumentägda OK kan komma i fråga. När nu projektering av ett raffinaderi inleds hoppas jag att man överväger möjligheten att placera det i inlandet, gärna i kombination med en naturgasanläggning. Ett raffinaderi ägt av staten och konsumentkooperationen skulle vara en både välkommen och nödvändig injektion för Bergslagen som i dag har tung industri men som behöver ett tillskott av andra näringar. På det sättet skulle också de önskemål om ett inlandsraffinaderi som har förts fram bl. a. i socialdemokratiska motioner från oss dalariksdagsmän senast till fjolårets riksdag kunna tillgodoses och förverkligas.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Det tycks vara så att i denna kvällens sena timme är det mera lokala problem som deltagarna i remissdebatten vill ventilera. Jag skall också, herr talman, ta upp några av de problem som är speciellt aktuella för mig.

Jag kommer från ett län, Norrbotten, som under många år har varit något av ett problembarn när det gällt den näringspolitiska utvecklingen. Arbetslösheten har varit omfattande och utflyttningen, framför allt av unga människor, har pågått i en takt som varit så hög att den regionala balansen starkt har hotats.

De senaste åren har i alla fall inneburit en viss dämpning av utflyttningen. Det har givetvis många olika orsaker. Dels har man kanske i andra regioner under senare år inte haft samma behov av arbetskraft som tidigare, dels har utvecklingen inom en del av länet bidragit till att nya arbetstillfällen skapats. Jag vill bara hänvisa till den för oss utomordentligt glädjande utvecklingen vid Norrbottens Järnverk, tillkomsten av tekniska högskolan osv. Och just nu har vi fått vissa löften om ett nytt stålverk i Luleå.

Detta gör att den delen av Norrbotten i dag har kommit i ett läge där vi faktiskt kan tala om en viss överhettning. Det innebär en utveckling som, om löftena infrias vilket det finns all anledning att tro, kanske leder fram till den situationen att i denna lilla del av Norrbottens län kommer att inrymmas bortemot hälften av länets invånare.

Det är kanske någon som tror att jag klagar över att dessa arbetstillfällen aviseras till Norrbotten. Det gör jag givetvis inte. Jag finner det tvärtom helt riktigt och säkerligen ur både samhällsekonomisk och regionalpolitisk synpunkt helt riktigt att ett stålverk byggs i Luleå. Med de förutsättningar som utredningen har kommit fram till behöver vi inte räkna med att denna satsning skall bli en belastning för samhället – tvärtom kommer stålverket att bli en tillgång med den utveckling som man på sakkunnigt håll räknar med att stålindustrin står inför.

Men dessa fördelar för och framgångar i den här delen av Norrbottens län har inte kunnat undanröja de utomordentligt allvarliga bekymmer som vi har anledning att känna för stora delar av länet i övrigt, framför allt den östra länsdelen – vår gränsbygd i öster – och även stora delar av inlandet.

När länsstyrelsen presenterade Länsprogram 70 sades det, att om ingenting väsentligt inträffar de närmaste åren så kommer vi att gå en landsdelskatastrof till mötes. Det var de ord som vår landshövding uttalade i samband med att Länsprogram 70 presenterades. Det tycks vara så att denna landsdelskatastrof nu är avvärjd för den region jag nyss talade om – Luleåregionen och dess närmaste omgivning. Men landsdelskatastrofen är långtifrån avvärjd när det gäller de övriga delarna av länet – den östra landsdelen och inlandet. Det är områden som inte ligger på normala pendlingsavstånd från den här expansiva regionen, det är områden som även de spelat en väsentlig roll när det gällt vårt lands råvaruförsörjning, och det är områden där vi har ett starkt behov av att även i framtiden få behålla människorna.

Det är utomordentligt angeläget att åtgärder snabbt vidtas för att inte

den delen av länet skall gå helt förlorad. Marginalerna är utomordentligt små, och den folkminskning som skett under åren och som alltfort pågår får inte fortgå längre om vi skall kunna behålla en samhällsapparat som fungerar tillfredsställande.

Det har tyvärr visat sig att lokaliserinspolitiken inte gett de utslag som vi hade hoppats på och räknat med. Enbart i kommunerna Haparanda, Övertorneå, Överkalix och Pajala är arbetslösheten i dag lika stor som i sådana län som Kronoberg och Halland. Det finns ingenting som säger att det inom den närmaste tiden skall bli någon väsentlig förändring till det bättre. Här måste extraordinära åtgärder till om vi skall kunna åstadkomma någon lösning på problemen.

Tyvärr måste vi erkänna att dessa bygder är i avsaknad av industriell tradition. När skogs- och jordbruket minskat i denna landsdel har detta icke kunnat ersättas av industrisysselsättning. Det enda tillskott av arbetstillfällen som man fått i dessa delar av länet är de som arbetsmarknadsstyrelsen ordnat. Arbetsmarknadsstyrelsen har gjort trevande försök att ordna s. k. industriella storarbetsplatser, genom vilka man i Överkalix, Pajala och Övertorneå skulle sysselsätta 100 personer på varje arbetsplats. Det är möjligt att man i Överkalix kommer upp till 100 anställda under innevarande år, beroende på att NJA där lagt ut en del legoarbeten för viss vidareförädling. Hur som helst kan dessa arbetsplatser aldrig ge ungdomen i bygderna tron på en säker och trygg sysselsättning i framtiden. Ungdomen måste ha en sådan tro, om den skall kunna stanna kvar. För övrigt är det så att i första hand har den äldre från skogsbruket friställda arbetskraften fått de arbetsuppgifter som finns. I dessa bygder går det följaktligen inte att räkna med en tryggad sysselsättning och en framtid som ungdomen kan tro på.

Centern i vårt län har emellertid sett dessa arbetsplatser som ett embryo till progressiva och stabila företag. Vi tror att så kan ske, men vi är medvetna om att då måste betydande insatser göras. Vi kan inte tänka oss annat än att statsmakterna måste se till att göra de insatser som behövs för att ombilda storarbetsplatserna till företag i bolagsform inom AB Statsföretags regi. Därmed skulle en industriell utveckling i dessa delar av östra Norrbotten kunna främjas.

Möjligen kan någon fråga varför vi enbart skall sätta vår tilltro till den statliga företagsamheten. Det sker av orsaker som jag tidigare varit inne på. Jag har sagt att denna bygd är i fullständig avsaknad av industriell tradition. Härifrån har staten tagit mycket väsentliga tillgångar för landets och länets försörjning och när ändå staten har satsat så mycket på företag som NJA och nu möjligen också på ett stålverk i Luleå, borde det finnas goda möjligheter att även åstadkomma följdindustrier lokaliserade till dessa bygder. Vi ser det som en utomordentligt angelägen uppgift att man tar itu med dessa problem, som gäller inte bara vårt län utan samhället i dess helhet. Någonting måste väl ändå göras för att vår landgräns i öster inte skall bli en helt öde bygd.

Jag har tidigare nämnt de traditionella näringar som tidigare bedrivits här – skogs- och jordbruk. Men utvecklingen i Norrbottens län har medfört en ändring. För några år sedan hade vi 32 000 sysselsatta inom dessa näringar; för närvarande finns det knappt 9 000. Vi hade i

länsstyrelsen i måndags ett resonemang om denna sak. I ett inlägg sade landshövdingen klart ifrån att vi nu kommit ner till en sysselsättningsnivå i jord- och skogsbruket som absolut inte kan sänkas. Följaktligen är det angeläget att också få en fortsatt satsning på jord- och skogsbruket i de här delarna av landet.

Jag är medveten om att jordbruket aldrig i dessa bygder kommer att kunna tävla med de delar av vårt land som har de verkligt goda förutsättningarna för jordbruksdrift. Men jag är också helt övertygad om att behovet av sysselsättning och behovet av livsmedel i en framtid är sådana att även de möjligheter vi har i dessa bygder måste tillvaratas. Då är det angeläget att man även på det här området ger den fortsatta rationaliseringsinsatsen vid skogsbruket en sådan inriktning att näringen kan räkna med att bestå.

Vi fick visserligen en viss förändring när det gäller rationaliseringsmålsättningen i och med att vi för ett par år sedan fick det s. k. B-stödet. Men B-stödet har en utformning som innebär att ingen ung människa kan inom dess ram få satsa på jordbruket som en framtid. Skall en ung människa satsa på jordbruket i dag, innebär det att bygga ett företag med en satsning av ungefär en miljon. Det är inte många som i ett inledningsskede vågar sig på en sådan insats.

Vi har tagit upp dessa frågor i en motion där vi kräver sådana ändringar av rationaliseringsstödet till jordbruket att man även på lång sikt skall räkna med ett bibehållande av jordbruket i det norrländska inlandet.

Det är inte länge sedan inflytelserika människor i vårt land sade: Ni menar väl ändå inte att vi på lång sikt skall ha kvar ett jordbruk i de delarna av landet! Sedan dessa uttalanden gjordes hoppas jag man har insett att vi även i dessa delar av landet måste ha ett jordbruk. Men skall vi få detta måste man som jag tidigare nämnt ändra på formerna för rationaliseringsstödet så att man inte tvingar unga människor in på en satsning av så enorma mått som det i dag krävs för att kunna få ett statligt stöd.

Jag har nämnt tidigare här i dag och jag vill klart understryka att kombinationen av arbete i jord och skog jämte andra sysselsättningsmöjligheter får utgöra underlag för bedömning av om vederbörande kan få en tillräcklig utkomst från sin sysselsättning. Det kan inte vara rimligt att som för närvarande fordra att för ett stöd till en insats i jordbruket den större delen av vederbörandes inkomst skall komma från enbart jordbruksdelen. Här måste vi kunna få en förändring.

När det gäller jordbruket i våra bygder måste vi till sist också få en sådan förändring av jordhävdslagen och dess tillämpning, att de som har intresse av att äga jord och skog också får en skyldighet att sköta den jorden på ett sådant sätt att den inte förbuskas och av den anledningen kommer ur produktionen.

Jag skall inte orda mer om detta. Jag antar att vi får anledning att återkomma till denna fråga under årets riksdag.

Låt mig säga några ord om skogen, eftersom även den är utomordentlig väsentlig för oss.

Jag är glad över de uttalanden som gjorts här tidigare i dag av både

herr Stadling och herr Högström i anledning av det norrländska skogsprogrammet. Det är cirka fyra år sedan vi aktualiserade den frågan för första gången. Man tog fram det norrländska skogsbruksprogrammet med stöd av erfarenheter från det finska skogsbruket, där ett sådant program sedan länge är genomfört.

Den utredning som har gjorts i Norrbotten visar att man med ett genomförande av skogsbruksprogrammet kan få ett ytterligare tillskott till sysselsättningen med 2 000 arbetstillfällen. Vad detta skulle innebära för den bygd som jag tidigare pratade om, Norrbottens inland och dess östra länsdel, är självklart. Men det är angeläget att det här programmet kan genomföras under en tid då vi har kvar några människor där. Om man väntar så länge med att ge förutsättningarna för ett genomförande av skogsbruksprogrammet att alla människor har flyttat därifrån är det ingen större glädje med detsamma.

Jag kan tyvärr inte som herr Högström säga att jag är glad över den satsning som är aviserad i statsverkspropositionen. Jag är glad över att man har lovat en proposition i ärendet, men jag är rädd för att man inte tar det djärva grepp som vi anser är nödvändigt för att detta program skall kunna genomföras. Om man inte gör det är propositionen inte särskilt mycket värd. Jag hoppas i alla fall att statsrådet har funnit att denna fråga är av så pass väsentlig betydelse inte bara för vårt län utan även för övriga delar av Norrland att propositionen ger oss ett tillfredsställande besked om att programmet skall genomföras.

Jag skulle till sist, herr talman, vilja säga ett par ord om skogsbruket i övrigt.

I den riksskogstaxering som med jämna mellanrum förekommer har man vid de senaste taxeringarna kommit fram till att vi har en inte oväsentlig överavverkning i det här landet. Man räknar med att våra skogar producerar omkring 80 miljoner skogskubikmeter per år, men man har kommit fram till att vi numera har en överavverkning på bortåt 10 miljoner skogskubikmeter – det kan vara 5 miljoner men det kan också vara 10 miljoner kubikmeter. Det är en redovisning som i allra högsta grad är oroande och av betydelse för frågan om vi skall kunna uppehålla den skogsindustri i vårt land som för närvarande är utbyggd och också den som är planerad. Det är att hoppas att man skall kunna åstadkomma en samling kring den ökade forskning och det skogsbruksprogram som skogshögskolan dragit upp riktlinjerna för. Det är ett skogsbruksprogram som säger att med de nu kända förutsättningarna bör produktionen och uttaget från våra skogar kunna ökas med omkring 60 procent av den summa som jag tidigare nämnt. Med de nya kunskaper som en ökad forskningsverksamhet skall ge tror man att en ökning av uttagen upp till det dubbla är möjlig.

Jag skulle bara avslutningsvis, herr talman, vilja fråga om vi mot en sådan bakgrund verkligen har råd att avstå från de satsningar som behövs, som här har anvisats vägar för och som man tror skall kunna ge det resultat som nämnts.

Herr PERSSON i Karlstad (s):

Herr talman! Ur regionalpolitisk synpunkt har den förda lokaliseringspolitiken betytt och betyder oerhört mycket för oss värmlänningar.

Enligt länsstyrelsens uppgifter har Värmlands län tillförts inte mindre än nära 294 miljoner kronor i lån och bidrag under perioden 1965 till 1973.

Ca 12 procent av landets totala lokaliseringsstöd har satsats inom vårt län, och detta innebär att i runt tal 4 400 eller 4 500 arbetstillfällen tillförts länet.

Trots dessa satsningar har vi under de senaste åren ändock noterat en befolkningsminskning, vilket på sikt är mycket oroande. Länet "tappar" invånare till andra och expansivare regioner och län. Inom länet sker en mycket stark befolkningsomflyttning, vilket främst drabbar den norra regionen, där framför allt Torsby kommun brottas med stora sysselsättningssvårigheter. Trots den starka satsningen på spånplattefabriken i Norra Ny, Ransbysågen osv. har vi inte på långt när lyckats klara sysselsättningen i denna region.

Skatteutjämningsbidraget, som föregående års riksdag beslutade om, är ett utomordentligt stöd till glesbygderna, och en ytterligare översyn av bestämmelserna härom är viktig och bör på sikt leda till en ytterligare omfördelning mellan glesbygdskommuner och regioner med större befolkningstäthet.

Strukturrationaliseringen slår oerhört hårt i dessa skogsbygder, där jord- och skogsbruk dominerar, och den höga rationaliseringstakt som förekommer i dessa bygder gör att de får vidkännas kraftigt vikande sysselsättning.

Herr talman! Denna debatt är ett lämpligt tillfälle att aktualisera frågan om huvudmannaskapet för skyddade verkstäder. Den s. k. Meidnerska utredningens förslag torpederades sönder och samman av remissinstanserna, och ingen proposition avgavs på grundval av inkomna remissyttranden. LO m. fl. centrala instanser ansåg att AMS eller staten borde ha huvudmannaskapet, och vi förväntar oss att departementschefen på ett eller annat sätt aktualiserar frågan, eventuellt med kompletterande utredning.

I detta sammanhang bör också nämnas att skogen har speciella svårigheter. På AMS ligger nu vissa frågor om eventuella avsteg från den s. k. 50–50-regeln, alltså att det på grund av speciella svårigheter i skogen ofta är svårt att anställa ytterligare en person utöver den handikappade. Jag begär inget svar i anslutning till dessa frågeställningar men vädjar till AMS och departementschefen om snara åtgärder i en eller annan form. Karl Erik Eriksson i Arvika aktualiserade frågan om antalet sysselsatta i halvskyddad sysselsättning inom den offentliga sektorn, kommun och landsting. Jag delar helt hans uppfattning i denna fråga och uppmanar alla politiker i skilda organ att på allt sätt verka för en ökad rekrytering i landsting och kommuner i detta avseende. Om jag minns rätt avsåg AMS och departementschefen när propositionen framlades att vi vid årsskiftet 1972–1973, alternativt 1973–1974, skulle ha ca 20 000 platser i halvskyddad sysselsättning. Vi har i dag ca 5 000 sådana platser. Knappt en fjärdedel av nämnda målsättning är alltså förverkligad. Både inom den offentliga sektorn och inom den privata sektorn vilar här ett stort ansvar.

Restarbetslösheten i skogslänen är svår, och de människor som berörs av den vet att de fria marknadskrafterna inte klarar situationen. Någon har sagt att på 1980-talet kommer var tionde att slås ut. Vi måste på allt

sätt fortsätta att skapa lagar och förordningar som bättre skyddar människorna.

Inför den nya skogsavverkningen med maskiner som huserar i skogarna som stora monster med väldiga ytor av kalhyggen som följd ställer sig många frågan: Vad innebär morgondagen för oss och våra efterföljande? Debatten om kalhyggen och överavverkning pågår, och den tillsatta utredningen angående kalhyggen är viktig för de människor som bor i dessa skogsbygder. Jag förväntar att nämnda utredning relativt snart lämnar ett betänkande som ger svar på vissa frågeställningar.

I de norra delarna av vårt län finns en ökad oro för aviserade kraftverksutbyggnader. Uddeholmsbolaget har begärt tillstånd att anlägga tre nya kraftstationer: Strängforsen och Klarabro i Finnskoga-Dalby kommun och Värsjön i Norra Ny kommun. Dessutom finns en höjning av dämningen vid Edsforsen med i planerna. Trots energibrist, trots höga oljepriser och deras negativa följder är jag i likhet med befolkningen där uppe oroad. Personligen är jag ytterst tveksam inför dessa utbyggnader, framför allt när det gäller Strängforsen och Klarabro.

Filipstadsregionen har drabbats oerhört hårt av den vikande gruvdriften. Under 1960-talet och fram till 1973 har inte mindre än 1 600 arbetstillfällen försvunnit. Läget i länet skulle närmast ha varit katastrofalt, om inte statliga åtgärder satts in.

De reformer som svensk arbetarrörelse krävt och som socialdemokratin har förverkligat via riksdagen är många. Reformerna ger människorna ökade möjligheter att ställa krav – krav på arbete, på bättre miljö m. m. Anpassningsgrupperna bör ges ökat stöd i sitt arbete. Uppföljningen här är ytterst viktig. Statistiskt sett ökar antalet arbetslösa på grund av reformen enligt länsarbetsnämndens egna beräkningar uppbar inte mindre än 450--500 personer s. k. kontantstöd vid senaste arbetslöshetsräkningen i januari 1974.

Herr talman! Jag har velat nämna dessa siffror för att belysa hur man genom en välkommen reform påverkar det statistiska materialet samtidigt som man ger människorna en behövlig förbättring.

Vi har i dag i runt tal 5 000 arbetslösa i vårt län, varav närmare hälften är kvinnor. Det beror framför allt på att vi, i likhet med många andra län, har ett alltför ensidigt näringsliv, där järn- och stålindustrin dominerar. De traditionella yrkena är inte särskilt attraktiva, och inte heller är de speciellt lämpade för kvinnorna. Vi behöver ett mera differentierat näringsliv för att ge kvinnorna ökad sysselsättning. Den s. k. delegationen för jämställdhet mellan kvinnor och män har stora och angelägna arbetsuppgifter framför sig, inte minst när det gäller att bryta det traditionella, konservativa tänkandet för att hjälpa kvinnorna ut i arbetslivet.

En sysselsättningsplan har aviserats, och det hälsar vi med största tillfredsställelse och förväntan. Det är inte 100 000 nya jobb vi behöver, vi behöver minst 400 000 nya jobb i vårt land, om vi skall klara sysselsättningen i framtiden.

Till vårt län har vi fått vissa statliga utlokaliseringar. Utlokaliseringen av statliga verk är ett välkommet tillskott av framför allt administrativ personal. Men fortfarande återstår en betydande restarbetslöshet även

inom Karlstadsregionen, och även samhälleliga åtgärder måste komma till stånd. Länets befolkningstal minskar, och om vi i Värmland skall uppfylla de av riksdag och regering uppsatta befolkningsramarna måste vi få en ökad direkt statlig satsning. Vi förväntar oss en fortsatt kraftig satsning inom utbildningsväsendet för högskole- och universitetsutbildningen i Karlstad. Filialorterna bör ges det stöd de så väl behöver för att förverkliga en ökad decentraliserad utbildning. Forskningen bör stegvis byggas ut och all högskoleutbildning ges resurser och tilldelning av viss forskningsandel.

Fördjupning av Trollhätte kanal och åretruntsjöfart på Vänern samt stationering av en isbrytare på Vänern är ur regionalpolitisk synpunkt viktiga åtgärder. Satsningen bör på sikt leda till ökad konkurrenskraft för Vänerlänen.

I en motion till årets riksdag har bl. a. yrkats att transportstöd skall utgå till Vänersjöfart eller att man i varje fall skall eliminera de konkurrensförskjutande verkningar stödet för närvarande har. Den nuvarande utformningen hämmar sjöfarten och motverkar direkt den regionalpolitiska satsningen på Vänerland.

Med tanke på berörda hamnars existens och utvecklingsmöjligheter och med tanke på nedlagt kapital för utbyggnad av Trollhätte kanal med investering i isbrytare och övriga följdinvesteringar, är det av största vikt att motionen bifalles. Jag citerar departementschefen: "En sådan satsning kommer utan tvekan att få stor närings- och regionalpolitisk betydelse. Väneområdet ges sålunda näringspolitiskt förbättrade möjligheter att hävda sig, och en bättre regional balans kommer att skapas i förhållande till den expansiva västkusten." Vi hoppas att det blir en ändring härvidlag och att motionen bifalles.

Stationering av ett oljebekämpningsfartyg fr. o. m. sommaren 1974 är en utmärkt satsning ur miljövårdssynpunkt med den förstärkta beredskap fartyget innebär.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga att vi värmlänningar ser med oro på dagsläget. Nära 5 000 arbetslösa, övervägande delen kvinnor, ungdomar och äldre utslagen arbetskraft, det är en brydsam situation. Vi vet också att vi inte kan förlita oss på det privata näringslivet, att vi inte kan klara vår sysselsättningssituation utan samhällets -- och statens -- hjälp.

Föregående talare berörde i korta ordalag situationen i Norrbotten, och han rosade den statliga satsningen. Det privata näringslivet har minskat och kommer att minska även i vår. Då återstår den offentliga sektorns tillväxt, som kan skapa sysselsättning för våra värmländska ungdomar och ge dem jobb. Vi hoppas och tror på fortsatta stödåtgärder, på AP-fonderna och på statliga satsningar i Värmland av typ NJA i Norrbottens län. Vi kan erbjuda god miljö och bra service, och vi bör ges en rejäl chans att fullfölja riksdagens målsättning angående befolkningstal och befolkningsramar i Värmlands län.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag vill ta upp två frågor.

Den första gäller statens industriverk, som inrättades den 1 juli 1973.

Verkets stöd- och serviceuppgifter är främst inriktade på de mindre och medelstora företagen. Som regionala replipunkter för verket fungerar företagarföreningarna. Dessa föreslås i statsverkspropositionen få ökade resurser. Det förslaget hälsas med tillfredsställelse – det är ytterligt angeläget med en förstärkning av företagarföreningarna.

I enlighet med statsmakternas beslut skall statens institut för företagsutveckling, SIFU, integreras med industriverket den 1 juli 1974 samtidigt som en ökad regionalisering av SIFU:s verksamhet skall ske. De närmare formerna för denna integration och regionalisering har utretts av en särskild organisationskommitté, som nyligen lämnat sitt betänkande. Förslag i frågan kommer att föreläggas vårriksdagen.

I anledning av denna skrivning i statsverkspropositionen föreslår riksdagsmännen från södra valkretsen inom Älvsborgs län i motioner att industriverket skall förläggas till Borås. I motionerna pekas på att Borås har ett ensidigt näringsliv och tillhör de orter som är i störst behov av regionalpolitiska insatser. För bygdens vidareutveckling behövs en breddning av sysselsättningstillfällena. Boråsregionen har, som jag nämnde, en relativt ensidig industrisammansättning med låg sysselsättning inom servicesektorn.

Riksdagen har tidigare beslutat att förlägga SIFU till Borås. Också detta talar för att hela industriverket förläggs till samma ort. Borås har goda kommunikationer, och kommunikationerna blir ännu bättre framöver när Landvetters flygplats och riksväg 40 byggts ut.

I motionerna pekar vi vidare på att sysselsättningsmöjligheterna för Boråsregionen har minskat avsevärt de senaste åren. Jag vill också nämna att i den senaste arbetsmarknadsrapporten sägs att Älvsborgs län är ett av de två län som inte kunde visa på fler lediga obesatta platser i januari 1974 än i januari 1973. Det behövs alltså en snabb, aktiv insats för att förbättra förhållandena i regionen.

Den i Borås dominerande TEKO-industrin har pressats hårt i konkurrensen från länder som har billigare arbetskraft och billigare råvaror. Ändå har vi skickliga företagare, produktutvecklare och marknadsförare som väl hävdat TEKO-industrin i vårt land. Trots detta är det ytterst angeläget att Borås tillförs nya sysselsättningstillfällen, och förläggningen av hela industriverket till Borås skulle betyda mycket för regionens vidareutveckling.

Jag vill också kort beröra en annan fråga som jag finner angelägen och som egentligen hör till en grupp som behandlats tidigare under den allmänpolitiska debatten. Jag börjar med ett citat:

"Socialpolitiken har till uppgift att tillförsäkra medborgarna social trygghet och omvårdnad med allt vad detta innesluter av omfattande åtgärder inom samhälle och arbetsliv. Den är ett av de viktigaste instrumenten i en trygghetsskapande politik."

Vad jag här citerat är hämtat ur statsverkspropositionen, bilaga 7, och det låter ju bra. Det inger säkert många människor förhoppningar om ökad trygghet. Men låt mig påminna om att vi i vårt samhälle har många människor som inte känner den trygghet som statsrådet skriver om i propositionen. Vi har många låginkomsttagare samt kort- och deltidsanställda som anser att deras behov av trygghet inte tillgodoses på

det område inom socialpolitiken som tilläggspensioneringen utgör. Med irritation och besvikelse noterar de att arbetsgivare betalar in avgifter utan att de anställda kan tillgodogöra sig förmåner inom tilläggspensioneringen. De har för låga inkomster.

En konsekvens av de nuvarande finansieringsreglerna är att betydande avgifter erläggs av arbetsgivare för korttids- och deltidsanställda, utan att dessa erhåller pensionsrätt eller så stor pension som avgifterna skulle motivera. Detta är i och för sig inte ett problem bara för låginkomsttagare, men då många korttids- och deltidsanställda har förhållandevis små inkomster är det ofta just de som drabbas av de negativa verkningarna av det nuvarande systemet.

Det är svårt att med detta finansieringssystem åstadkomma absolut överensstämmelse mellan inbetalda avgifter och tillgodoförda pensionspoäng. Men enligt min mening bör det vara möjligt att inom ramen för det nuvarande systemet vidta sådana ändringar att de otillfredsställande verkningar som uppstår med nuvarande regler för korttids- och deltidsanställda undanröjs.

Jag menar alltså att det behöver göras en översyn. Centern har också i många år föreslagit en utredning och en översyn av de här frågorna, men motionerna har alltid blivit avslagna. I år har LO aktualiserat de deltidsanställdas problem, och det kanske kan medföra att regeringen ser på saken något annorlunda framöver.

Det finns många människor som av olika anledningar inte kan eller inte vill arbeta på heltid. Vi har i dag 3,9 miljoner förvärvsarbetande. Av dem är 1,7 miljoner deltidsarbetande. En stor del av dessa hör med säkerhet till de grupper som kräver en översyn av bestämmelserna inom tilläggspensioneringen, och jag förväntar att vår centermotion i år kommer att bifallas av riksdagen.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag skall bara göra ett par mera principiella bemärkningar i några frågor som jag finner viktiga i årets remissdebatt och i årets budgetarbete.

Den första gäller vårt u-landssamarbete. I det komplexet finns många delfrågor, som jag naturligtvis inte skall ta upp här, frågor som rör hur detta arbete skall bedrivas, t. ex. om det skall ske direkt mellan Sverige och andra stater eller via FN-familjen -- det är en stor och viktig fråga –, om biståndet skall vara bundet eller obundet, om familjeplaneringens roll, om ländervalet och inte minst hur handelsrelationerna ser ut. Men de frågorna får som sagt anstå. Det finns anledning och tillfälle att återkomma till dem senare. Det jag vill beröra är storleken av vårt bistånd, det s. k. enprocentsmålet.

Det har sagts i debatten att själva målfixeringen är felaktig. Vi gör inte sådana bedömningar i andra fall. Då mäter vi behovet och rättar våra insatser därefter och efter hur mycket pengar vi har att sätta till. Det resonemanget är självfallet riktigt även i det här fallet. Men man glömmer en mycket väsentlig sak: Om vi skulle gå över till denna måttstock, så skulle det inte räcka med 1 procent av den s. k. bruttonationalprodukten. Behoven – det var ju de som skulle vara utgångspunkten – är så stora att

vi i så fall självklart finge inrikta oss på betydligt högre belopp.

När enprocentsmålet en gång fastställdes, var det för att vi ville besluta oss för att sätta undan en bestämd andel av våra tillgångar och även av vår tillväxt. Vi som var med och drev fram det beslutet gjorde det i medvetande om att de inhemska problemen annars mycket lätt skulle ta över i den bedömning som görs varje år. Vårt u-landsbistånd saknar nämligen en komponent som finns i så gott som alla andra frågor som vi politiker behandlar. Folkpensionärer och barnfamiljer, för att bara ta två stora grupper i vårt samhälle, kan göra sina röster hörda; de har sin rösträtt och de har sin valsedel. Men vad har de fattiga människorna i u-länderna att sätta till, vad har de för röst, vad har de för valsedel i den rika världen? Ingen! De är beroende av vår inställning, av vår politiska moral, utlämnade som de tycks vara på nåd och onåd.

I den situationen är enprocentsmålet ingenting som man skall vifta bort; det är värdefullt att ha. Det är därför viktigt att vi som vill föra dessa människors talan är mycket bestämda på den här punkten.

Regeringen förhåller sig i denna fråga avvaktande i statsverkspropositionen. Men regeringen lovar, som alla vet, att återkomma under våren, dvs. i kompletteringspropositionen. Man talar om att återkomma när det gäller *hur* enprocentsmålet skall uppnås. Man för bort diskussionen om *när* det skall ske. Det betyder såvitt jag förstår att regeringen håller fast vid sitt löfte. Man har inte tagit upp någon diskussion på den punkten; man har bara velat avvakta den senaste tidens utveckling.

Jag beklagar den diskussion som har uppstått om målfixeringen. Viktigare är naturligtvis att diskutera innehållet, men jag personligen och de som delar de uppfattningar jag för till torgs känner oss ganska oskyldiga till denna debatt. Det är inte vi som står för att löftet skall uppfyllas som har dragit i gång den här debatten, utan det är de som har sått tvivel i människornas hjärtan om att det kanske inte går.

Löften är till för att hållas, inte minst i politiken, och jag menar att det skall mycket starka skäl till om vi skall ändra på det som vi en gång har sagt i så många sammanhang. Det får, herr talman, inte bli på det sättet att vi, när det blåser litet snålt kring våra egna knutar, viker oss för det trycket.

Herr talman! Till slut vill jag bara säga några ord om en helt annan sak av betydligt lägre dignitet. Trots att stat-kyrka-frågan – det säger jag med beklagande – havererade, står ändå kravet på likvärdig behandling av trossamfunden i vårt land kvar, så långt man nu kan klara den saken med ett bevarat samband mellan staten och svenska kyrkan. Så länge den grundfrågan kvarstår och inte är löst finns naturligtvis de grundläggande skiljaktigheterna där.

Men en del ting kan lösas, exempelvis ekumeniska frågor såsom den andliga vården vid försvaret och vid olika institutioner, bl. a. sjukhusen. Jag hoppas att vi skall kunna lösa frågan om nattvardsgemenskapen, så att man inte behöver ha skilda nattvarder när präster och pastorer ur svenska kyrkan och andra trossamfund vill vara med samtidigt och dela nattvarden. Jag hoppas att man skall kunna lösa den frågan inom de allra närmaste åren. Den hör nämligen ihop med kyrkomötet, och vi kommer inte förbi det.

Också behandlingen från samhällets sida i ekonomiskt hänseende bör vara likvärdig. Det anslag på 2 miljoner kronor som beslöts 1971 och som innevarande budgetår höjts till 5 miljoner kronor föreslås nu av regeringen ökas till 10 miljoner kronor för nästa budgetår. Därtill kommer ett anslag till invandrarverket på 925 000 kronor för organisationer och trossamfund som har många invandrare bland sina medlemmar.

Jag anser självfallet att dessa summor kunde ha varit större, men jag ser det så att vi befinner oss i en trappa i detta avseende och att anslagen kommer att öka ytterligare under de närmaste åren. Jag har velat säga att det är min förmodan, eftersom det inte är utsagt i propositionen. Jag har gärna velat ha detta sagt för Broderskapsrörelsens del just i denna remissdebatt.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Pressen har på sista tiden riktat uppmärksamheten på det förhållandet att en ung prästman avsatts från sin tjänst därför att han, som han säger, genom studier av den Heliga Skrift och av den svenska kyrkans traditioner blivit befäst i den baptistiska uppfattningen av dopet. Detta resulterade i att han fredagen den 20 oktober 1972 lät döpa sig i baptistkyrkan i Södertälje av därvarande baptistpastor. Trots att han förklarat att han gärna vill stå kvar som präst i svenska kyrkan – och det vill han därför att han anser att tiden nu borde vara inne att låta människor även inom svenska kyrkan handla efter egna, olika övertygelser vad gäller dopet, både i fråga om sig själva och sin förkunnelse – har han inte fått göra det, utan han har avskedats från sin tjänst. Nu står han där: arbetslös, gift och med två barn, utan försörjningsmöjlighet inom det yrke han utbildat sig för.

Jag skulle, herr talman, givetvis inte ta upp denna fråga här i riksdagen, om det inte vore på det sättet att det som skett, det har skett i kraft av en kyrkolag – nämligen 1948 års lag om tillägg till kyrkolagen – som föreskriver, att där någon som innehar prästerlig befattning inom svenska kyrkan eller eljest i allmän tjänst överger kyrkans lära, är han pliktig att avgå ur sin befattning. Jag ber er, ärade uthålliga kammarledamöter, observera att det alltså inte bara gäller präster i svenska kyrkans tjänst, utan också prästerlig befattning i allmän tjänst, och för denna lag är det alltså vi här i riksdagen som är ansvariga. Om det vore på det sättet att svenska kyrkan vore ett fritt trossamfund, vore det en helt annan sak. Då hade givetvis kyrkan, såväl som andra trossamfund och andra organisationer, suverän rätt att ordna sina egna förhållanden i fråga om kvalifikationskrav för både medlemskap och anställning. Men nu är det inte så. Vi har i stället ett statskyrkosystem, reglerat i lag, och den unge prästmannen är ett offer för detta system och ett offer för den bristande religionsfrihet vi därigenom alltfort har i vårt land.

Herr talman! Historien är full av kättardomar. Alltsedan den första kättardödsdomen föll i Trier år 385 har statskyrkosystemet fört människor antingen i döden eller i landförvisning eller kastat dem i fängelse eller avsatt dem från deras tjänster – och hela tiden därför att de begått det brottet att de kommit fram till en ny, samvetsbestämd

övertygelse i frågan om dopet. Denna dopuppfattning har statskyrkosystemet icke tolererat under alla de århundraden som gått sedan man övergav Bibelns lära och i stället började praktisera dop av små barn. Och man gör det inte heller i dag. Det är, herr talman, en skamfläck på hela vårt samhällssystem att vi i vår författning alltjämt lagfäster en sådan begränsning av religionsfriheten! Jag tycker det borde kännas angeläget att ur vår lagstiftning rensa bort sådant.

För 450 år sedan – för att nu ta ett litet språng fram i historien – brändes professorn Balthasar Hubmaier på bål i Wien, därför att han kommit till samma övertygelse om vuxendopets överensstämmelse med Bibelns lära och låtit döpa sig. Också den dödsdomen föll i kraft av dåvarande statskyrkosystem. Nedanför bålet stod hans hustru och ropade: Balthasar, var trogen intill döden!

Det fältropet, mina vänner, har hörts också i vårt land. 1850 landsförvistes sjömannen F. O. Nilsson från Sverige, därför att han kommit till samma samvetsbestämda övertygelse och därför att han både låtit döpa sig själv och – än värre – låtit döpa fem andra personer i vårt land. Detta skedde för 125 år sedan i kraft av den kyrkolag sedan 1686 som vi alltjämt har. I dag – eller för att vara exakt – den 14 november 1973 avsattes komministern i Södertälje och Tveta församling därför att han kommit till samma klarhet om det kristna dopet och låtit vuxendöpa sig. Hans samvete tvingade honom att förkunna denna sin övertygelse.

Svenska baptistsamfundet, som är ett av de fria trossamfunden i vårt land, deltar helt naturligt i det ganska omfattande ekumeniska arbetet. Dess pastorer predikar nu och då i svenska kyrkans gudstjänster. Det går för sig, men när en av samfundets pastorer döper en av kyrkans präster, då får denne prästman avsked från sitt ämbete. Lagen är sådan och möjlighet att ändra den har bara Sveriges riksdag.

I dag har vi i vårt land goda relationer mellan staten och de fria trossamfunden, och det är i och för sig ganska självklart. Staten har också – som herr Svensson i Kungälv före mig erinrade om – sedan några år tillbaka givit de fria trossamfunden ett icke oväsentligt stöd. Jag vill med detta gärna slå fast att ett fortsatt och – som herr Svensson också sade – möjligen även ökat stöd till de fria trossamfunden från statens sida får dock inte leda till att man anser sig böra öka sin makt och sitt inflytande över de fria trossamfundens verksamhet. Ett väsentligt samhällsstöd måste vara parat med en fullständig frihet för trossamfunden i fråga om rätten att själva bestämma över sina egna angelägenheter. Det måste vara grunden för den religions- och trosfrihet som dagens och inte minst morgondagens människor fordrar.

I sin utmärkta och klargörande artikel i tidskriften Tiden framhåller förra statsrådet Alva Myrdal bl. a. att en förskjutning har ägt rum. Från att kyrkan tidigare har haft makt över samhället, har samhället stegvis återtagit makten över sig självt. Denna maktförskjutning är särskilt märkbar på det kommunala området. Samhällets politiska makt över kyrkan genom sitt grepp om de kyrkokommunala församlingarna, dvs. kyrkofullmäktige och kyrkoråden, har förstärkt den konservativa inställningen till statskyrkofrågan.

Med rätta kritiserar fru Myrdal centerns och moderaternas utnyttjande

av kyrka–stat-frågan vid 1973 års val. Hon påstår i sin tidningsartikel att det låg något av skrämselpropaganda i dessa båda partiers sätt att behandla frågan. Personligen beklagar jag djupt den snäva behandling frågan fick i den allmänna debatten genom de "utspel" dessa partier gjorde på ett tidigt stadium. Det skadade, anser jag, denna riktiga och angelägna sak.

Samtidigt, herr talman, är jag naturligtvis angelägen framhålla att jag delar den uppfattning som kommit till uttryck från såväl folkpartiet som socialdemokraterna, nämligen att en ändring av sambandet stat–kyrka bara kan beslutas av en stor och bred majoritet. En lösning som trumfas igenom med några få rösters övervikt är en omöjlighet.

Jag vill slutligen gärna stämma in i fru Myrdals yttrande då hon säger: "När remissvaren publiceras inom kort skall det framgå att vi befinner oss i en i längden ohållbar situation. Verk, länsstyrelser, kommuner, organisationer, frikyrkor, invandrare, ungdomsgrupper – både inom partierna och trossamfunden – är i stor utsträckning redo för en genomgripande förändring, en 'konstruktiv kyrkoreform' – även om de, som rimligt är, föreslår en del ändringar i våra förslag."

Jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan vi når fram till den hela och fulla religionsfriheten och att Finn Bodemar, komministern i Södertälje, skall bli det sista offret för det svenska statskyrkosystemet.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Statsminister Palme inledde sitt anförande i remissdebatten med att påminna om den utomordentligt allvarliga situation som nu, ett år efter Parisavtalet, råder i Vietnam och om den långa väg som återstår innan freden och oberoendet har vunnits åt Vietnams folk. Alla vet att det år som har gått har inneburit systematiska kränkningar av alla bestämmelser i Parisavtalet från Saigonregeringens sida och med aktivt stöd av den amerikanska regeringen. Man har brutit mot bestämmelserna om vapenvila, om bildandet av det nationella rådet, om genomförande av fria demokratiska val, om respekt för de demokratiska rättigheterna, om frigivande av de politiska fångarna och om rätt för flyktingarna att återvända hem.

Människorna i Vietnam drabbas nu liksom tidigare av svåra lidanden till följd av det krig som ännu inte är slut. I PRR-områdena bombas byar, skolor och sjukhus dagligen, och i Saigonjuntans områden förföljs människor med en terror och ett förtryck som fortfarande är fruktansvärt – ja, t. o. m värre än någonsin. Man genomför t. ex. offentliga avrättningar med giljotin för att skrämma människorna till underkastelse. Där råder svält och inflation.

Allt detta fortgår nästan obemärkt i skymundan av andra händelser, som om världen tycks ha glömt Vietnam eller som om världen trodde att det nu råder fred i Vietnam. De tolv signatärmakterna vid Pariskonferenserna har t. ex inte ingripit mot de här kränkningarna av Parisavtalet. De har inte ens reagerat på de framställningar som har gjorts från Nordvietnam och PRR om ingripanden mot kränkningarna. Det har varit svårt att intressera massmedia och allmänna opinionen för Vietnamfrågan.

Det var den stigande oron över den här utvecklingen som gjorde att Svenska kommittén för Vietnam nyligen sände en delegation till Indokina. Den besökte Nordvietnam, PRR-territoriet i Sydvietnam och den befriade zonen i Laos. Vi har med oss hem tre bestående intryck:

1. Den förstörelse som kriget och särskilt de amerikanska bombningarna har åstadkommit är långt värre än vad någon kan tänka sig. Och den är desto mer fruktansvärd som den alldeles otvetydigt är avsiktlig.

2. Den styrka, effektivitet och kärleksfullhet i samhällsbyggandet som människorna i Vietnam visar är gripande och djupt imponerande.

3. Den allvarliga situation som nu råder fordrar av oss att vi gör vad vi kan för att förhindra en ny katastrof.

Att som vi gjorde flyga över Vietnam, först från Laos till Hanoi och sedan söderut från Hanoi till Nordvietnams sydligaste provins, är att i detalj studera miljö- och folkmordskrigets teknik. Från luften kunde vi tydligt se mönstret för bombningarna, för det amerikanska kriget mot ett land, ett folk, en kultur, en genom årtusenden utarbetad jordbruksteknik och en mödosamt uppbyggd industri. I ödebygderna var det långt mellan bombkratrarna. I tättbefolkade områden fanns bombkratrarna tätt, tätt intill varandra, koncentrerade till byarna och risfälten, till bevattningsanläggningarna och vallarna. Stad efter stad var utraderad. Det blev allt värre ju längre söderut man kom.

Vi såg också från marken förödelsen i Hanoi, Haiphong och Than Hoa. Överallt utbombade bostadskvarter, skolor och sjukhus. Bach Mai-sjukhuset, Cam Tien-gatan och bostadsområdet Trung Tu, som var de värst drabbade områdena i Hanoi, var också de tätast befolkade stadsdelarna och kvarteren i den gamla staden. I Haiphong var hamnen och många industrier, 60 procent av alla bostäder, hälften av sjukvårdsresurserna och tre fjärdedelar av skolorna förstörda. Städerna Than Hoa och Vinh var totalt utraderade liksom många andra.

När vi landade i Dong Hoi, huvudstaden i Quang Binh-provinsen längst ned i söder i Nordvietnam, reste vi genom en sådan totalt utbombad stad. Sedan fortsatte vi i fem kilometers fart längs den sönderbombade huvudväg 1 som går ned mot 17 breddgraden och in i Sydvietnam. I Quang Binh-provinsen, den sydligaste i Nordvietnam, fanns bara två byar av 240 som inte hade blivit totalt utraderade. Där har människor i åratal bott i tunnlar under jorden, och gravfälten breder ut sig på båda sidor om vägen. Man kan se de små jordkullarna, samlade gruppvis med två tre större kullar och fem sex mindre så att man förstår att här ligger hela familjer begravda.

Vi trodde att här i Quang Binh-provinsen i Nordvietnam hade vi sett det värsta en människa kan se. Men det blev värre i PRR-territoriet i Sydvietnam, Quang Tri-provinsen i Sydvietnam, som vi besökte, kontrolleras nu till 85 procent av PRR och till 15 procent av Saigonregeringen. Den var tidigare beväxt med tropisk urskog. Jorden är bördig. Där fanns ris, grönsaker, maniok, sötpotatis, fruktträd, stora odlingar av kaffe, te, kryddor och gummi. Havet gav rikligt med fisk. Det var en tusenårig kulturbygd – där fanns hamnar, vägar och vattenled. Men Quang Tri-provinsen var också en av de provinser som var starkast befäst av USA. Där fanns tidvis 80 000 amerikanska soldater – en på tre

invånare. Alla byar var taggtrådsomhägnade, om inte människorna hade blivit tvångsförflyttade till koncentrationsläger. Den s. k. amerikanska tiden i Quang Tri-provinsen betydde omätliga lidanden och socialt, kulturellt och ekonomiskt förfall. Det fick vi många bevis på.

Våren 1972 befriades Quang Tri av FNL. Provinshuvudstaden föll den 1 maj 1972. Då var de flesta städerna och byarna ännu inte förstörda. Men vid midsommar 1972 började USA bomba provinsen med B 52-plan, och så höll man på till dess att Parisavtalet undertecknades. Marken skälvde under bomberna, kunde vi läsa i våra tidningar. Enbart över staden Quang Tri, som inte är större än en medelstor svensk stad, fälldes bomber som i sprängkraft motsvarar sju Hiroshimabomber. Den värsta förstörelsen åstadkoms dagarna kring Parisavtalets undertecknande. Staden Dong Ha bombades sönder och samman den 26 januari, byn Trieu Trach, som vi besökte, natten till den 27 januari och hamnstaden Cua Viet den 28 januari, dvs. dagen efter Parisavtalets undertecknande.

I februari 1973 fanns inte en stad kvar. Av de 800 byarna var det bara sex som undgått total förstöring. Skogen var utraderad, likaså alla planteringar och odlingar. Bevattningsanläggningarna var förstörda och boskapen var dödad. När människorna återvände till byarna fanns där ofta inte ens bambu och hushållsknivar så att man kunde tillverka ätpinnar.

Nu ser landskapet ut som ett öde land. Det är ett landskap utan träd och utan hus – förutom de provisoriska bostäder som man nu har byggt. Det är ett landskap täckt av ogräs och låga buskar. Klimatet är försämrat på grund av att skogen är försvunnen, och jorderosionen ökar. Hela marken är fylld av skrot och odetonerade bomber och minor.

Men mitt i denna förfärliga förödelse håller man nu på att bygga upp ett fungerande samhälle igen. Då måste man börja med att röja varje kvadratmeter jord från skrot, minor och bomber. Det är ett tungt och livsfarligt arbete. Många hundra människor har dödats eller skadats under det arbetet. Vi kom i kontakt med barn som hade träffats av bomber när de arbetade på risfälten eller när de var ute och lekte. Men ändå har man gripit sig an med arbetet, och man har uträttat storverk. Nu finns det bostäder, nu har man odlat upp 17 000 hektar land, och man höll nu på att plantera den andra risskörden. Nu fungerar skolorna – 40 000 barn går i skola. Nu fungerar sjukvården i varje by – alla förlossningar t. ex. äger rum under medicinsk kontroll.

Det här är ett underverk, och vi som såg det är djupt imponerade av dessa människors insatser, lika imponerade som vi är av det uppbyggnadsarbete som vi också såg i Nordvietnam. Vi frågade oss varifrån människorna tar styrkan att efter så många års lidanden börja om på nytt utan att ens veta om inte det de nu gör kommer att bombas sönder igen. Dagligen – också under vårt besök – framfördes hot om nya bombningar, även från amerikansk sida. Chefsläkaren på Bach Mai-sjukhuset gav oss ett svar på frågan om hur människorna orkar: Vi bygger allt på att människorna är beredda att uppoffra sig själva och på människornas kärlek och omtanke om varandra. Ett annat svar är naturligtvis också att människorna får sin kraft i förvissningen om att de kämpar för en rättvis sak och att de vet att alternativet är ett liv i svält och ofrihet, där

människovärdet kränks och där den nationella kulturen och det bästa av deras sociala traditioner förkvävs. Det är det liv som deras landsmän i de områden som Thieu kontrollerar lever. Och det är också därför som allt fler nu, trots allt som görs för att hindra dem, söker sig till PRR-områdena.

Men nu hotas dessa människor av nya katastrofer. Deras frihet och människovärde hotas, allt som de byggt upp med så stor möda hotas. En sak tror jag att vi då skall vara säkra på, och det är att människorna i Vietnam som redan har offrat så mycket för sin frihet och sitt oberoende inte kommer att ge upp sin kamp. Vi har ett ansvar för att den inte skall ha varit förgäves, ett ansvar för att fortsätta vårt stöd.

Vad kan vi då göra? Ja, vi kan självklart ge bistånd till återuppbyggnaden i Nordvietnam och i PRR-områdena i Sydvietnam. Behoven behöver man inte diskutera, inte heller möjligheterna att förvalta biståndet, att utnyttja det på ett effektivt sätt till de många människornas bästa. Och efter vårt besök vet vi också att det finns praktiska möjligheter att få in det biståndet till PRR-områdena, något som man tidigare var tveksam om därför att ingen förut hade gjort den här resan från vårt land.

När man har sett dessa behov och människornas arbete i Vietnam, framstår också den motion, som en ledamot av denna kammare har lämnat in och som kräver att det svenska biståndet till Nordvietnam skall upphöra, inte bara som djupt reaktionär utan som uttryck för en okänslighet för andra människors lidanden, ja, som utomordentligt inhuman. Men vi måste, herr talman, också stödja deras arbete på att Parisavtalet skall förverkligas. Det kan vi göra på olika sätt, genom internationella aktioner för att förmå USA och Saigon att tillämpa Parisavtalet. I den meningen var statsminister Palmes maning till signatärmakterna i hans anförande i går ett fint sätt att stödja kampen för Parisavtalets fullföljande. Men i detta stöd spelar frågan om erkännande av PRR – den provisoriska revolutionära regeringen – en alldeles avgörande roll.

Den amerikanska taktiken är nu att sätta Parisavtalet ur spel genom att lansera Thieuregeringen som den enda legitima företrädaren för Sydvietnams folk i strid mot Parisavtalet. Erkännandefrågan spelar sin viktiga roll på det sättet att de regeringar som endast erkänner Saigonregeringen men inte PRR går USA:s intressen till handa i detta politiska spel.

Mme Binh, PRR:s utrikesminister, utvecklade hur man där ser på erkännandefrågan. Hon sade bl. a.: "USA:s och Saigons plan är att tillintetgöra PRR. Endast genom att förinta PRR kan de sätta Parisavtalet ur spel. Men vi kan inte låta dem förstöra Parisavtalet, frukten av decenniers lidanden, blod och uppoffringar från vårt folk och så många ansträngningar från våra vänner. PRR är fast besluten att fullfölja sin plikt mot nationen. Vår uppgift är att stärka PRR så att det står starkt nog att fullfölja sin plikt mot folket. Vi kommer att göra allt för att höja regeringens status.

Förra gången jag var i Sverige utvecklade jag skälen för ett svenskt erkännande av PRR. Nu är detta gamla krav från vår sida starkare, inte

bara gentemot Sverige, utan gentemot alla länder. Vi anser att om många länder och särskilt Sverige erkänner PRR, skulle det innebära ett starkt stöd för Parisavtalet och för de krafter i Sydvietnam som vill tillämpa det. Ett svenskt erkännande skulle ha en oerhörd betydelse på grund av dess internationella opinionseffekt. Det skulle vara ett sätt att få till stånd en internationell aktion för att förmå USA och Thieu att tillämpa Parisavtalet."

Herr talman! I denna allvarliga situation får inte vi i Sverige upphöra att stödja Vietnams folk. Vi måste ge dem det ekonomiska stöd som de behöver för återuppbyggnaden, men vi måste också ge dem det politiska stöd som nu behövs för att Parisavtalet skall fullföljas. Det mest verksamma stöd som Sverige just nu kan ge är att erkänna PRR som representerar de krafter i Sydvietnam som verkar för Parisavtalet. Det är ett sätt att visa att omvärlden inte finner sig i att Parisavtalet kränks och sätts ur spel. Det är ett bidrag, ett av de få som står oss till buds, för att medverka till en fredlig politisk lösning i Sydvietnam.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen till morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 23.42.

In fidem
BERTIL BJÖRNSSON
/Solveig Gemert